לקוטי תורה המבואר

מאמרים
על פרשיות התורה ומועדי השנה

מלוקטים מספרי
תורה אור ולקוטי תורה

ד״ה ויאכילך את המן

ביאור ענין תחיית המתים בנפש האדם

מחולק לסעיפים עם פיסוק מלא,
בהוספת ביאורים, פיענוחים, הערות וציונים

פרשת עקב

שנה ג | גליון קט״ז

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים וארבע לבריאה

©
כל הזכיות שמורות
למערכת ליקוטי תורה המבואר

הרב לוי געלב
עורך ראשי

הרב מנחם דאברוסקין – הרב ברוך וילהעלם
עורכים

בשורה טובה

לשמוע ולהוריד אלפי שיעורים בחסידות, בתניא, דרך מצותיך,
לקוט"ת ותו"א ועוד, באודיו או בכתב
נא לבקר באתר החדש והמפואר אוצר החסידות
otzerhachassidus.com

לקבל הגיליונות באימייל או להקדיש הגיליונות הבאים
(+1) 718-650-6295
LikuteiTorah@otzerhachassidus.com

לפרטים אודות מוקדי ההפצה בארה"ק וכן להשתתף בהוצאת ההפצה בארה"ק
050-4109309
L109309@gmail.com

יו"ל ע"י

מכון לעבדך באמת
בארה"ב (+1) 718-650-6295
בארה"ק 050-4109309
info@otzerhachassidus.com

הרב לוי געלב
(+1) 310-938-4016
info@maamaronline.com

The Ma'amarim of LIKKUTEI TORAH and TORAH OR are copyright by the Kehot Publication Society, a division of Merkos L'inyonei Chinuch Inc. and are reprinted here with permission.

פתח דבר

בשבח והודיה לה', מוגש בזה לפני ציבור הלומדים, מאמר **"ד"ה ויאכילך את המן"**, בסדרת **"לקוטי תורה המבואר"**, שהוא פירוש וביאור על מאמרי חסידות דפרשיות השבוע ומועדי השנה, מלוקטים מספרי תורה אור ולקוטי תורה לרבינו הזקן נבג"מ זצוקללה"ה. ומטרתו להקל בלימוד ה'חסידישע פרשה' בכל שבוע.

הביאור מבוסס על המאמרים המיוסדים על דרוש זה וכן על עוד 'הנחות' מאותו הדרוש (כגון: מספר מאמרי אדמו"ר הזקן, תורת חיים, מאמרי אדמו"ר האמצעי, אור התורה וכו'). כמו כן נכתבו **"ביאורי מושגים"** - הסברה רחבה של מושגים יסודיים בחסידות, המופיעים במאמר.

גם ביאורי המושגים מיוסדים על מקומות אחרים בדא"ח אשר שם מבואר הענין באריכות וביאור יותר (כידוע ש'דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר').

כפי שנראה לעין הקורא, נשתפרו הקונטרסים בתוספת מרובה על העיקר ממה שהיו, בעריכת המאמרים ע"י צוות משפיעים שיחי', עימוד ועיצוב חדש, וגם הגהה יסודי שיהיה נקי ומנופה מכל טעותי הדפוס, ועוד הרבה תיקונים אשר כל הרואה יאמר ברקאי.

לבקשת רבים, ניתן לקבל הקונטרסים מדי שבוע בשבוע באימייל, לקבלו נא לשלוח אימייל לכתובת: subscription@otzerhachassidus.com, וכן אפשר להוריד את הקונטרס, וכמו כן גם הקונטרסים האחרים שי"ל על ידינו בכתובת: otzerhachassidus.com.

כבר אמר דוד המלך ע"ה "שגיאות מי יבין", יתכן כי נפלו אי הבנות בעניינים המבוארים או טעותי הדפוס וכדומה. על כן שטוחה בקשתנו בפני ציבור המעיינים בקונטרס - לשלוח את הערותיהם ונתקנם בבוא העת אי"ה.

כתובת למשלוח הערות: likuteitorah@otzerhachassidus.com

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

י"ד אב – ה'תשע"ד

בברכת שבתא טבא

מכון לעבדך באמת **הרב לוי געלב**

ד״ה ויאכילך את המן

ביאור ענין תחיית
המתים בנפש האדם

מאמר זה הוקדש

לרגל שמחת הברית ביום עש״ק
פרשת ואתחנן אצל בנו של הרה״ת
ר׳ **לוי יצחק** וזוג׳ מרת **חיה**
מושקא שיחי׳ **ווילהעלם**
שליח למדינת נוואדה

נדבת הוריו ידידינו הרה״ח ר׳ ישעי׳
זושא שיחי׳ וזוג׳ מרת **אסתר ווילהעלם**

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב ובהצלחה רבה
ומופלגה בכל אשר יפנו תמיד כל הימים

תוכן המאמר

פרק א:

דיוקים וקושיות בהכתוב 'ויאכילך את המן', וקשר המן עם הטל שעתיד להחיות בו את המתים ..... ז

פרק ב:

ב' מיני נשמות ישראל, התגלות החסד מלמעלה פועלת רגש היראה למטה ..... ח

פרק ג:

התגלות בחי' הגבורה שלמעלה פועלת רגש האהבה מלמטה, נשמות ד'זרע בהמה' ..... יב

פרק ד:

נשמות ד'זרע אדם' - 'מארי דאורייתא' ..... טו

פרק ה:

ביאור בחי' 'בהמה רבה' - התבוננות בסובב כל עלמין ..... יז

פרק ו:

בחי' 'רחמים רבים', רחמנות גדולה מצד אור אין סוף ב"ה ממש ..... יט

פרק ז:

עניין התעוררות בחי' 'רחמים רבים' בעבודת האדם ..... כב

פרק ח:

ביאור עניין תחיית המתים בפשטות ובנפש האדם ..... כד

פרק ט:

מטרת בחי' י"ג מדות הרחמים ..... כז

פרק י:

ביאור הכתוב 'ויאכילך את המן', ויישוב השאלות מתחילת המאמר ..... כט

ב"ה. לקו"ת פ' עקב, ד"ה ויאכילך את המן וגו' [יג, ג - יד, א]

פרשה עקב

ויאכילך את המן וגו', למען הודיעך וגו'. הנה המן הוא בחינת טל, כמו שכתוב ותעל שכבת הטל, והוא טל שעתיד להחיות בו את המתים, והוא בחינת רחמים רבים, כמאמר מחיה מתים ברחמים רבים. יג ג

פרק א

ביאור ענין המן ברוחניות הענינים

"וַיַּאֲכִלְךָ[1] אֶת הַמָּן וְגוֹ', לְמַעַן הוֹדִיעֲךָ וְגוֹ'"[2].

[בפרשת עקב כתיב אודות המן: "ויענך, וירעבך, ויאכלך את המן אשר לא ידעת, ולא ידעון אבותיך, למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם".

הפירוש הפשוט: ב'אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך' (ראה רמב"ן ועוד) הוא, שהמן היה כעין 'עינוי' לבנ"י מאחר שלא ידעו בנ"י שיוכלו לחיות בו ימים רבים, ולא הגיע אליכם כן בקבלה מאבותיכם. וכל זה עשה הקב"ה 'להודיעך [את בנ"י] כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', ולא על הלחם גשמי, דהיינו, **שהוא ית'** המחיה האדם בכל אשר יגזור, וא"כ, שמור מצותיו וחיה.

במאמר זה יבאר הפירוש הפנימי הפסוק ב'אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך' ובהמשך הפסק 'כי על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם'.

וכדי לבאר זה יקדים תחילה באריכות ביאור ענין המן ברוחניות:]

הנה, המן הוא בחינת טל, כמו שכתוב[3] - גבי המן - **"וַתַּעַל שִׁכְבַת הַטָּל", והוא טל שעתיד להחיות בו את המתים** - כמבואר בגמ'[4] שיש 'טל' מיוחד ש"עתיד הקב"ה להחיות בו את המתים", **והוא** - ענין 'תחיית המתים', הוא - **בחינת 'רחמים רבים', כמאמר**[5] **'מחיה מתים ברחמים רבים'** - נמצא שהמן שהוא הטל יש לו קשר לבחי' 'רחמים רבים'.

כלומר:

"שורש הענין של המן הוא מחמת ירידת הטל דווקא, כמ"ש 'וברדת הטל על המחנה ירד המן עליו' (ובפרשת בשלח אמר 'ותעל שכבת הטל [מעל המן] כו'' [- הרי שיש שייכות בין הטל והמן]). ולכאורה מה שייכות וחיבור יש לטל עם המן, עד שבירידת הטל דווקא ירד המן כו'?

"אך באמת שורש המן והטל אחד הוא" (מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים א' ע' רצט).

---

1. הביאור של דרוש זה מיוסד על מאמרים אלו: **הגהות וקיצורים למאמר זה נדפסו באור התורה עקב ע' תקכד, וע' תקל.**
בכתב יד 787 בתחילתו נמצא קונטרס ביאור ארוך והגהות על מאמר זה מהרה"ח וכו' מוהרא"י ריבלין (ונעתק ג"כ בכתב יד 16 קח, א) ומתחיל: ד"ה ויאכילך את המן. ראה לקו"ת פ' זו יז, ג. לקו"ת שה"ש מה, א. סה"מ תקס"ח ע' מא. ד"ה ויענך במאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ע' חצר.
2. דברים ח, ג.
3. שמות טז, יד.
4. חגיגה יב, ב. וש"נ.
5. נוסח תפלת שמו"ע.

ולהבין מהו בחינת רחמים רבים למעלה.

הנה כתיב וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה[א], פירוש, שיש שני

וכדי לבאר איך שרשם הוא אחד מקדים שבחינת 'טל' זה עתיד להחיות בו את המתים. וממילא מובן ששרשו הוא בחינת 'רחמים רבים' שקשורה עם תחיית המתים. ומדריגה זו היא מדריגה נעלית מאוד באלקות עד "שאין שם שורש למות כלל" (מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' ש), שלכן ע"י נעשית תחיית המתים – היפוך המיתה, כפי שיתבאר להלן.

ולהבין: מהו בחינת 'רחמים רבים' למעלה?

יש להבין מהי המדריגה של בחי' 'רחמים רבים' באלקות.

וגם יש להבין כיצד מדריגה זו יש בכוחה להחיות מתים ('מחיה מתים ברחמים רבים'). ועל פי זה יבואר גם מה היא בחי' הטל (שעתיד להחיות בו את המתים), ובמילא גם יתבאר מהות מדריגת המן (כי הוא בחי' הטל, כנ"ל).

פרק ב

ב' מיני נשמות ישראל; התגלות החסד מלמעלה פועלת רגש היראה למטה

[ולהבין כל זה יש להקדים:]

הנה, כתיב "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה"[א].

בכדי להבין כל הנ"ל יש להקדים מה שכתוב: "הנה ימים באים נאם ה', וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה". דלפי פשוטו משמעות הכתוב היא, שלעתיד לבוא ('ימים באים') יתרבו בנ"י בכל עת, כמו הזורע תבואה, הנה תצמח יותר ממה שזרע. והריבוי יהי' הן בבני אדם ('זרע אדם'), והן בבהמות ('זרע בהמה'), ולא תהי' בם משכלה ועקרה (ע"פ מצו"ד).

ולהלן יבאר כתוב זה ע"פ פנימיות העניינים, ויפרש ש'וזרעתי' קאי גם כן על העבר (כפי המשמעות הפשוטה של תיבת 'זרעתי' – לשון

הנחות צמח צדק

א. **בירמיה סימן ל"א, ועיין מ"ש מזה ע"פ 'ואלה המשפטים'** [תו"א פ' משפטים בריש המאמר] (ביאור ענין ב' מיני נשמות דזרע אדם וזרע בהמה): "והענין: דכתיב "וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה" – שיש ב' מדרגות בנשמות ישראל. הא': הם הנשמות הגבוהות מאד במעלה ומדריגה, והם הנק' 'זרע אדם', שהם הנשמות שנמשכו מבחינת 'אדם העליון' שעל הכסא כו', דכתיב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". והיינו, כמו שמעלת האדם [הוא] שיש לו 'דעת', כך אלו הנשמות [- 'זרע אדם'-] יש להם 'דעת' גדול באלקות. ופי' 'דעת', אין ר"ל הידיעה לבד, אלא בחי' הרגשה ממש, וכמשי"ת. והב'- מדריגה הב' בנשמות ישראל: הוא בחי' 'זרע בהמה', שהם הנשמות שאין להם 'דעת' כ"כ באלקות. ואין ר"ל שאין להם שֵׂכֶל והשגה באלקות, אלא, אף גם שיש להם שכל והשגה, [היינו] שמשיגים ומשכילים גדולת הבורא ית' – מפי ספרים ומפי סופרים – השגה והבנה גדולה, איך שהקב"ה מחיה ומהווה הכל, וש"לגדולתו אין חקר" כו'. אך, שאין זה בבחי' דעת והרגשה בנפשו. לכן, נק' [נשמות אלו] בהמה, [מפני] שהבהמה יש לה ראיה ושמיעה כו', רק שאין לה 'דעת', כך הוא בחינת נשמות אלו, שאין בהם בחינת ה'דעת' באלקות, שהדעת היא בחי' הרגשה, כשההשכלה נקשרת ונקבעה בנפשו כְּאֵלּוּ מרגיש. כי 'דעת' מלשון "והאדם ידע כו'", שהוא בחי' התקשרות והתחברות. ועד"ז נאמר "ומבשרי אחזה אלוה" – 'אחזה' ממש, [היינו] כאילו רואה כו'. ואע"פ שא"א לראות האלקים בעין הגשמי, מ"מ, הוא ע"ד שהאדם יודע ומרגיש בנפשו אשר בקרבו, שגם כן א"א לראות מהות הנפש – איך ומה היא, מ"מ, הוא נרגש ממנה ע"י שרואה חיות הגוף שהוא מהנפש, וכאשר ישן מסתלק החיות, וכשניעור משנתו תשוב אליו גילוי אור וחיות הנפש. כך, עד"ז ממש, הוא בחינת הדעת באלקות שיש לנשמות דאצילות, כמאמר איוב: "ומבשרי אחזה כו'".

מיני נשמות, בחינת אדם ובחינת בהמה. ויובן זה עם מה שכתוב פני אריה אל הימין כו', שהוא בחינת אהבה, ובמקום אחר כתיב אריה שאג מי לא ייראב, וגם ימים נוראים נקראים על שם אריה, כי אריה אותיות יראה, והיינו שבחינת אהבה זו של בחינת אריה, למעלה הוא מבחינת התגלות גדולתו

עבר), שהקב"ה זרע בתוך בני ישראל שני מיני נשמות – בחי' זרע אדם, ובחי' זרע בהמה, כפי שממשיך ומבאר.

פירוש: שיש שני מיני נשמות – בחינת 'אדם', ובחינת 'בהמה'.

ויובן זה [- מהו עניינם של שני מיני נשמות אלו]**, עם מה שכתוב**[6] **"פני אריה אל הימין כו'", שהוא בחינת אהבה.**

בנבואת יחזקאל מסופר שראה את המרכבה העליונה. וכתיב שם בתיאור המרכבה 'פני אריה אל הימין'. ומבואר בתורת הסוד שמרכבה זו מורה על המדות והספירות העליונות של עולם האצילות (דהיינו, כוחות אלקיים שנאצלו מאתו ית' 'לאנהגא בהון עלמין').

ומבואר גם כן בתורת הסוד שהספירות העליונות נחלקות לשלשה קוין – ימין שמאל ואמצע. וקו הימין כללות עניינו הוא בחינת החסד (כמ"ש בתיקוני זהר 'חסד דרועא ימינא'), שהיא הספי' העיקרית בקו זה. וקו השמאל בכללות הוא קו הגבורה, שהיא הספי' העיקרית בקו זה.

ועל פי זה מובן שבחינת 'פני אריה' במרכבה מורה על מידת החסד והאהבה של הקב"ה. שכן פני אריה הוא 'אל הימין'.

ובמקום אחר כתיב "אַרְיֵה שָׁאַג מִי לֹא יִירָא"ב**.** אך, במקום אחר מייחס הכתוב את האריה אל בחינת היראה, כמ"ש 'אריה שאג מי לא ייראב'.

ומזה אנו רואים שבחי' האריה (שהוא 'אל הימין' כנ"ל) שייכת גם לבחי' יראה וגבורה, שהם בקו השמאל, כנ"ל. ולכאורה תמוה: באיזו מדריגה היא בחי' האריה – חסד ('ימין') או גבורה ('מי לא ייראב')?

[וכעת מביא עוד הוכחה שבחינת ה'אריה' שייכת לעניין הגבורה והיראה:]

וגם 'ימים נוראים'[7] **- שהם ימים של יראה ופחד - נקראים על שם אריה**[8]**, כי 'אריה' אותיות יראה**[9]**.**

[ולפי זה יש להבין: כיצד בחי' האריה קשורה לבחי' אהבה ויראה יחד, דלכאורה שתי מידות אלו הן הפכיות ממש זו מזו, כדוגמת אש ומים.

נקודת התירוץ של המאמר היא, שיש הפרש בין ההשפעה **מלמעלה** למה **שהמקבלים למטה** מרגישים: ד"אריי" מורה על השפעה מלמעלה מבחי' החסד, אך אצל המקבלים מה שמרגישים מחמת השפעה זו היא בחי' 'יראה' וגבורה. וכעת יבאר נקודה זו באריכות:]

והיינו, שבחינת אהבה זו של בחינת אריה,

הגהות צמח צדק

ב. **בעמום סימן ג'** - פירוש: אם אריה ישאג (- צעקת ונהימת האריה נק' 'שאגה') האם לא תפול יראה על השומע שאגתו.

6. יחזקאל א, י.
7. ענין היראה ('ימים נוראים').
8. עיין של"ה הק' ר"מ ר"ה ב' הקדמונים ר"ת ארי': אלול, ר"ה, יוה"כ, הושענא רבה.
9. קה"י בערך יראה. הובא בתיקוני זהר (תיקון ע) רכב, א. ראה גם מגלה עמוקות אופן קג.

של הקדוש ברוך הוא, ולגדולתו אין חקר, שאינו יכול להתלבש תוך עלמין, ולכן תפול עליהם אימתה ופחד בהתגלות גדולה זו מצד המקבל, שאינו יכול להתלבש בהם בחינה זו כמו שהיא למעלה בבחינת אהבה.[ג]

למעלה הוא מבחינת התגלות גדולתו של הקדוש ברוך הוא.

באופן כללי, ההפרש בין בחי׳ החסד לבחי׳ הגבורה, הוא שחסד מורה על **השפעה**, ואילו גבורה מורה על **צמצום**. ועד״מ כמו שהוא אצל אדם למטה, שמידת החסד שבאדם עניינה הוא התפשטות ונתינה מן המשפיע למקבל, ואילו גבורה קשורה יותר עם העדר הנתינה.

והרי גילוי אלוקי זה הוא בבחי׳ **בלי גבול**. כי מאחר שהקב״ה בעצמו הוא בל״ג, לכן כשהוא מתגלה, אז הגלוי הוא ג״כ בבחי׳ בל״ג.

וזוהי הסיבה לכך שבחי׳ חסד עליון של ה׳ נק׳ בשם ׳גדולה׳, כמ״ש ״לך ה׳ הגדולה, והגבורה, והתפארת וכו׳״, שפסוק זה מונה כל ז׳ המדות העליונות, ומתחיל ממידת החסד, המידה הראשונה, שקורא אותה ׳גדולה׳. שכן, בחי׳ החסד היא הגילוי ממנו ית׳ בבחי׳ בלי גבול, שזוהי תכלית הגדולה כאשר אין לו כל הגבלות.

נמצא, שלמעלה בחי׳ האריה היא התגלות גדולתו ית׳ בבחי׳ אין סוף ובלי גבול, וזהו עניין החסד שלמעלה – ההארה העליונה שמאירה ממנו ית׳ מלמעלה למטה.

״ולגדולתו אין חקר״[10]**, [פירוש ׳אין חקר׳] – שאינו יכול להתלבש תוך עלמין.**

ועל מדריגת אהבה זו שהיא מבחי׳ התגלות גדולתו של הקב״ה, גילוי בלתי מוגבל כנ״ל, נאמר ׳ולגדולתו אין חקר׳, שמחמת עוצם וגודל גדולה זו אי אפשר לחקור בה ולהשיג אותה. ולכן ״אינו יכול להתלבש תוך עלמין״, כי העולמות המוגבלים אינם יכולים לסבול גילוי זה ולהכיל אותו.

המשמעות של ׳להתלבש׳ הוא, קליטה פנימית עם הכלים של העולמות והנבראים. וזה לא יתכן מאחר שגילוי זה הוא למעלה לגמרי מהכלים שלהם, כי הוא בבחי׳ בלי גבול. ועל דרך משל כאשר רב מלמד לתלמיד קטן ביותר סברא דקה ועמוקה מאד, הרי אינה יכולה להתלבש ולהקלט בכלי מוחו ושכלו.

ולכן, תפול עליהם אימתה ופחד[11] **בהתגלות ׳גדולה׳ זו מצד המקבל, שאינו יכול להתלבש בהם בחינה זו** [- גדולתו ית׳] **כמו שהיא למעלה בבחינת אהבה.**[ג]

כלומר:

דוקא בגלל שמדובר על **אהבה** שנשפעת מלמעלה, הרי לגבי המקבל דבר זה פועל ההיפוך – אימה ופחד. דמאחר שנתבאר שמצד הקב״ה המשפיע, בחי׳ אהבה זו פירושה גדולה וחסד של הקב״ה שענינה גילוי בלתי מוגבל שהוא למעלה מעלה מלהתלבש בכלי המקבלים לכן כאשר

הנחות צמח צדק

ג. ועל דרך המבואר במקום אחר המשל מחותם בולט נעשה על השעוה צורת חותם שוקע, כך מהתגלות גדולתו של הקב״ה נמשך למטה בעולמות בחינת יראה [לקו״ת פ׳ עקב ד״ה ארץ הרים. ולקו״ת שה״ש ד״ה שימני כחותם. ראה מאמרי אדה״א דברים כרך א ע׳ שיב ואילך].

10. תהלים קמה, ג.

11. שמות טו, טז.

וזהו ענין שירד על המזבח אש בצורת אריה דאכיל כל קרבנין כו', דהיינו בחינת חלב ודם שנכלה ונשרף בהתגלות בחינה זו, ועל זה נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, ששורף ומכלה כל האשים.

מדריגה זו שהיא שלא לפ"ע הנבראים מתגלית למטה, פועלת רגש של יראה ופחד על התחתונים מחמת גודל ועוצם הגילוי.

כמו על דרך משל שבהיות המלך סגור וסתום בהיכל מלכותו (עניין הגבורה – העלם וצמצום), ואינו נראה לעין כל, אזי לא נופלים על אנשי מדינתו פחד ויראה בהתגלות לבם, אבל כאשר המלך מתגלה אליהם (עניין החסד והגילוי), אזי נופלים עליהם אימתו ופחדו עד שאינם יכולים לזוז ולהרים יד כלל.

נמצא, דמצד המשפיע הוא בבחי' גדולה וחסד – גילוי בלי גבול, אך, אצל המקבל דוקא בגלל זה, הדבר פועל יראה ופחד, שזו בחי' הגבורה[12].

וזהו ענין שירד על המזבח אש בצורת אריה דאכיל כל קָרְבְּנִין[13] כו'. דהיינו, בחינת חלב ודם, שנכלה ונשרף בהתגלות בחינה זו.

על פי זה יובן גם הטעם הפנימי לכך שכאשר ירד על המזבח אש בצורת אריה היה אוכל ושורף ומכלה את כל הקרבנות. דהנה מבואר לעיל שענין האריה הוא 'אל הימין', היינו, בחינת החסד והאהבה של הקב"ה, ולפי זה לכאורה תמוה: כאשר מדריגה זו הי' מאירה ומתגלית למטה על הקרבנות היתה פועלת פעולה הפכית מעניינה העצמי – היינו, כליון ושריפת הקרבן, שזהו עניין הגבורה והאש, היפוך החסד והאהבה?

אך, על פי הנ"ל מובן היטב, שאף על פי שבחי' אריה כפי שהוא למעלה הוא ענין האהבה והחסד (כמ"ש 'פני אריה אל הימין'), בכל זאת אחר שבחינה זו יורדת ומתגלית למטה, הרי היא פועלת ההיפך – כליון ושריפה (ענין הגבורה והאש – יראה וביטול המציאות), שזהו מצד שבחינה זו של האריה מתגלית כפי שהוא למעלה, שהוא בחי' חסד וגילוי רב ועצום, ובמילא, כאשר מדריגה זו נמשכת למקבל הרי מאחר שהיא למעלה מהכלים שלו אינה יכולה להתלבש בו באופן פנימי, וממילא מתבטל ממציאותו ('נכלה ונשרף בהתגלות בחינה זו').

ועל זה נאמר[14] "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא" – ששורף ומכלה כל האשים.

ענין זה – שמהתגלות גדולתו ית' למעלה נעשה ההיפך למטה, ביטול וכליון (יראה) המקבלים – בא לידי ביטוי גם בפירושו הפנימי של הכתוב: 'ה' אלקיך אש אוכלה הוא', דלפי פשוטו ביאור הכתוב הוא, שהקב"ה הוא כמו אש האוכלת.

אבל ע"פ פנימיות העניינים 'אש אוכלה' פירושו הוא, שהקב"ה עצמו הוא הוא האוכל והמכלה כל האישים, שהם הקרבנות. דהיינו, מחמת התגלות גדולתו ית' שהיא בבחי' בלי גבול, ממילא כאשר גילוי עצום זה נרגש למטה בהקרבן

---

12. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי (דברים א' ע' שב): "כל יראה ופחד אלקי' אינו בא רק מצד בחי' התגלות אור אלקי ביותר, כמו 'כי הוי' אל עליון [ובמילא] נורא', 'ושמך נורא', שתפול היראה ממנו, והוא ע"י בחי' התגלות של הקב"ה בעולמות באור גדול ביותר מכפי הצמצום והמדה הראשונה, וכמו לע"ל שיהי' פחד הוי' על כל הברואים כו', מצד עוצם הגילוי דבחי' רוממות אין סוף ב"ה, וכמו שהוא מלך יחיד לבדו כו'".

13. יומא כא, ב. עיין זהר חלק א ו, ב. זהר חלק ג (לב, ב. לג, א). ובזהר חלק ב (רעח, א).

14. דברים ד, כד.

ובחינת אהבה מקבלים כל העולמות מבחינת פני שור שמהשמאל, שהוא בחינת גבורה המעלים ומסתיר בחינת גדולה הנזכרת לעיל,

הגשמי, הרי מציאותו מתבטלת ונשרפת, כמו עד״מ אש השורפת ומכלה כל מה שלפניה.

וא״כ מובן שאין סתירה בין ב׳ הכתובים בענין האריה, שמצד אחד כתיב ׳פני אריה אל הימין׳, שמזה משמע שהוא בבחי׳ החסד, ולאידך כתוב ׳אריה שאג מי לא יירא׳, דמשמע שהוא בבחי׳ הגבורה והיראה.

כי אמנם מדריגת האריה למעלה היא בבחי׳ קו הימין והחסד, כמבואר לעיל, וזוהי משמעות הכתוב ׳פני אריה אל הימין׳ דווקא. אך דוקא מחמת זה, כאשר מדריגה זו מאירה ומתגלית למטה על העולמות והנבראים התחתונים, פועלת אצלם יראה וחרדה גדולה מחמת גודל ועוצם הגילוי אלקי, וזוהי משמעות הכתוב השני – ׳אריה שאג מי לא יירא׳, שאינו מדבר ומתאר מדריגת האריה עצמה כפי שהיא למעלה, אלא קאי על הפעולה של האריה כאשר מתגלית אל התחתונים, דזוהי ׳שאגת׳ האריה, התפשטותו וגילויו אל הזולת (העולמות והנבראים התחתונים). כאשר התגלות עצומה זו נרגשת למטה, פועלת וגורמת בהם בחי׳ היראה, ׳מי לא יירא׳.

פרק ג

התגלות בחי׳ הגבורה שלמעלה פועלת רגש האהבה מלמטה; נשמות ד׳זרע בהמה׳

[לעיל נתבאר כיצד העולמות והנבראים מקבלים בחי׳ היראה מלמעלה, שהוא דווקא ע״י גילוי בחי׳ חסדו ית׳ העליון (׳גדולתו׳). ומעתה יבאר איך הם מקבלים בחי׳ **אהבה** מלמעלה:]

ובחינת אהבה מקבלים כל העולמות מבחינת ״פני שור שמהשמאל״[15]**, שהוא בחינת גבורה המעלים ומסתיר בחינת גדולה הנזכרת לעיל.**

בפסוקים אודות המרכבה נאמר שהנביא ראה ׳פני שור מהשמאל׳. ע״ד המבואר לעיל שהפי׳ ב׳פני ארי׳ מהימין׳ הוא כנ״ל – גילוי **חסדו** של הקב״ה, כך הפי׳ ב׳פני שור מהשמאל׳ פירושו **גבורתו** של הקב״ה, דהיינו מדת הצמצום שמעלים ומסתיר על בחי׳ החסד והגדולה (הגילוי הבלתי מוגבל של הקב״ה).

ובדיוק כמו שדוקא ע״י **גילוי** מלמעלה (חסד, ׳פני אריה׳) נפעלת מידת **היראה** אצל האדם למטה, כך הוא לגבי רגש האהבה אצל המקבלים, שנפעל דוקא על ידי בחי׳ **הגבורה** שלמעלה, היינו, ההעלם וההסתר (׳פני שור׳) .

והביאור:

״כי הנה, האהבה היא התשוקה לדבקה בו ית׳, היא באה מחמת ריחוק, וכמשל מי שהוא רחוק מבית אביו [דוקא אז הוא] מתאוה ומשתוקק **לראות פניו**״ (לקו״ת פ׳ ואתחנן ז, ד-ח, א).

ועד״ז הוא בנמשל ״הרי כל שבחי׳ ההסתר מעלים ומסתיר יותר לבחי׳ החסד וגדולה דשם הוי׳ יותר יגבר התפעלות התשוקה יתירה לעלות ולדבק למעלה **באלקים חיים**״ (מאמרי אדמו״ר האמצעי דברים ע׳ שג).

[וע״פ כל זה מתחיל לבאר מה שהובא לעיל – מה הם ב׳ מיני הנשמות – בחי׳ ׳זרע אדם׳, ובחי׳ ׳זרע בהמה׳.

ותחילה יבאר מהי בחי׳ ׳זרע בהמה׳:]

15. יחזקאל שם.

ואהבה שנמשך מבחינה זו נקרא בשם בהמה, לשון נוקבא, שמקבלת מפני השור הנזכר לעיל, ונקראת אהבת עולם, מפני שאהבה זו באה על ידי העלם והסתר חיות אלקות שבתוך העולמות, והחיות הוא העולה למעלה בתשוקה

ואהבה שנמשך מבחינה זו נקרא בשם 'בהמה' – לשון נוקבא, [מפני] **שמקבלת מ'פני השור', הנזכר לעיל.**

האהבה שנמשכת מבחי' הגבורה שלמעלה נקראת בשם 'בהמה', כי היות אשר בחי' אהבה זו נמשכת מצד העלם והסתר אלקותו ית' ('פני שור מהשמאל'), לכן, היא בלשון נקבה – 'בהמה' (תיבת 'בהמה' מסיימת באות ה' כמו שאר התיבות שהם בלשון נקבה). דהיינו, כמו שהנקבה אינה באותו תוקף כמו הזכר[16], כך אהבה זו הנובעת מבחינת 'פני שור' והעלם והסתר על אלקות, היא בדרגה נמוכה יותר (וכפי שממשיך שאהבה זו נקראת 'אהבת עולם' ביחס להאהבה הגדולה יותר הנקראת 'אהבה רבה').

ונקראת 'אהבת עולם', מפני שאהבה זו באה על ידי העלם[17] **והסתר חיות אלקות שבתוך העולמות**[18].

אהבה זו (בחי' 'בהמה') שהאדם מקבל ע"י אלקותו ית' המצומצמת והמוסתרת (בתוך העולמות) נק' בשם 'אהבת עולם'. כי 'עולם' הוא מלשון 'העלם', ואהבה זו מתעוררת **דוקא** ע"י זה שהקב"ה **מצמצם** את עצמו **ואינו בא בגילוי**, וכנ"ל.

[עד עתה נתבאר, שהסיבה לכך שדוקא אור המצומצם הוא המביא את האדם לידי הרגש של אהבה, היא בגלל שדוקא ע"י הריחוק, מתעורר אצל האדם הרצון להתקרב. כעת מוסיף לזה עוד ענין. דהנה האור המתגלה ע"י 'פני שור' – בחי' הגבורה והצמצום של הקב"ה, היא **אור הממלא**[19], שהוא האור וחיות אלקי **המוגבל** לפי ערך הבריאה, ו'ממלא' ומתלבש בכל נברא לפי ערכו ותכונתו. אור זה בא דוקא ע"י כח הגבורה והצמצום של הקב"ה, ולכן הוא מתגלה בצורה מצומצמת לפ"ע העולם.

16. ע"ד המבואר בכ"מ בענין אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, ד"זכר" שם פירושו אהבה רבה בתוקף כו' משא"כ "נקבה" פירושה אהבה זוטא בלי תוקף.

17. כידוע, ש'עולם' הוא מלשון העלם. לשון התיקוני זהר (תיקון מ"ב). בלקו"ת במדבר ה, ג מביא בשם קהלת רבה ג, יא. וראה ביאורי הזהר להצ"צ כרך א ע' שנה שמציין לגמרא פסחים נ, א:

דרשו רז"ל על הכתוב (שמות ג, טו): 'זה שמי לעלָם, וזה זכרי לדר דר', ד'לעולם' כתיב חסר וי"ו, לומר, העלימהו [שמו ית'], שלא יקרא ככתבו (פסחים נ, א. שמות רבה ג, ז). דמזה מוכח ש'עולם' הוא מלשון העלם.

18. "וזהו האהבה שנק' 'אהבת עולם', פי' 'עולם' מענין העלם והסתר, והוא ממה שכח אלקי' הוא מוסתר ונעלם בעולמות, ואהבה זו באה דוקא ע"י העלם זה, שמעורר התשוקה ביותר להיות עולה למעלה ומעלה להכלל בשם הוי' . . ." (מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים א' ע' שג).

19. זהר חלק ג, רכה, א: 'דאיהו ית' ממלא . . וסובב כל עלמין'.

ידוע אשר יש שתי מיני אורות וגילויים ממנו ית' לצורך התהוות העולמות והנבראים, ונקראים 'ממלא כל עלמין' ו'סובב כל עלמין'.

וביאור עניינם בקיצור: אור ה'ממלא כל עלמין', היינו אורו ית' המוגבל שהקב"ה המשיך והאיר מעצמו בכדי להחיות את העולמות בחיות פנימית כמשל הנשמה הממלאת את הגוף ומשפיעה בו חיות פנימית. ועניני וגדרי של אור זה הוא שמתלבש ונקלט ונרגש במקום ובמדריגה שמאיר בהם. וכמו עד"מ כאשר אדם שומע דבר חכמה מחבירו ומבין אותו, הרי 'אור השכל' נתפס ונקלט במוחו. וכך אור הממלא נמצא בגלוי ונרגש במקום שבו הוא שורה ומתלבש ולכן נק' אור הממלא כל עלמין, דאין הכוונה רק שנמצא בתוך העולם (שהרי גם אור 'הסובב כל עלמין' נמצא בתוך העולם ממש, כמ"ש בתניא פמ"ח), אלא

נפלאה להתעלות ולהתכלל באחד, שהוא מקור וחיי החיים בחינת סובב כל עלמין. כמו שכתוב אל דמי לך כו', קארי תמיד ולא שביך כו', וכן האדם שמתבונן תמיד בעין שכלו העלם והסתר חיות אלקות, שלכן נקרא עולם מלשון העלם והסתר, מתעורר בתשוקה נפלאה, שמשתוקק ונמשך בטבע

'אור הממלא' עצמו כביכול 'משתוקק' לעלות ולהיכלל באור הבל"ג של הקב"ה. ולכן כאשר האדם מתבונן באור זה, מתעורר אצלו ג"כ אותה תשוקה, ליכלל באורו ית' הבל"ג. וזהו שהולך ומבאר:]

והחיות [שבתוך העולמות] **הוא העולה למעלה בתשוקה נפלאה להתעלות ולהתכלל ב'אחד', שהוא מקור וחיי החיים, בחינת 'סובב כל עלמין'.**

חיות אלקית זו שמלובשת בתוך כל העולמות להחיותם בחיות פנימית – שהיא בחינה מצומצמת מאד – היא רק זיו והארה בעלמא ממנו ית' (כמשל זיו השמש המאיר ומתפשט מעצם כדור השמש). והנה, אור זה נמצא ברצון והשתוקקות תמידית לעלות ולהסתלק למעלה בכדי להכלל במקורו באור ה'סובב כל עלמין' אור הבלי גבול, שהוא מקור וחיי כל החיים, "כמשל מי שהוא רחוק מבית אביו ומתאוה ומשתוקק לראות פניו" (לקו"ת פ' ואתחנן שם).

[ומביא ראי' לענין זה שהחיות האלקית של בחי' 'ממלא כל עלמין' משתוקקת תמיד לעלות למעלה להיות נכלל בבחי' 'סובב כל עלמין', מקורה ושרשה:]

כמו שכתוב[20] **"**[אלקים] **אַל דָּמִי לָךְ כו'", [ואיתא בזהר על פסוק זה:] 'נהורא תתאה'** [לנהורא עילאה] **קארי תמיד ולא שביך כו"**[21].

כלומר:

ה'נהורא תתאה' היא החיות האלקית המצומצמת שבתוך העולמות[22], **אור ה'ממלא כל עלמין', והיא 'קוראת' תמיד בתשוקה נפלאה להיות נמשכת אל 'נהורא עילאה' – שהיא מקור וחיי החיים אור ה'סובב כל עלמין', כי שם הוא מקור וחיי החיים.**

[ועל פי זה יבאר בעומק יותר הסיבה לכך שדוקא על ידי שהאדם מתבונן באור זה המצומצם והמלובש בתוך כל העולמות מתעוררת בו אותה התשוקה הנפלאה שיש באור זה עצמו לעלות למעלה להכלל באור ה'סובב כל עלמין':]

וכן, האדם שמתבונן תמיד בְּעֵין שכלו [על] **העלם והסתר חיות אלקות** [בתוך העולמות] **– שלכן נקרא 'עולם' מלשון העלם והסתר**[23] **– מתעורר בתשוקה נפלאה, שמשתוקק ונמשך**

שהעולם משיג ותופס וקולט את החיות מאור הממלא כל עלמין שנרגש ומתאחד עמו.

ואור ה'סובב כל עלמין' הוא הגילוי ממנו ית' בבחי' בלי גבול ומחמת גודל מעלתו אינו יכול להתגלות ולהתלבש באופן פנימי בעולמות ובנבראים. וכמו רב המלמד תלמיד קטן סברא נעלית ומופשטת מאד, הרי הגם שהתלמיד יכול לזכור ולחזור את דברי הרב, למעשה לא הבין את הסברא כלל והיא לא נקלטה במוחו כלל, וכן אור הסובב כל עלמין נמצא בתוך כל העולמות (כפי שיבואר לקמן שהוא עיקר חיות העולמות), אבל אינו נרגש ונתפס בהם בגלוי, כי הוא למעלה מעלה מבחי' וגדר גילוי.

20. תהלים פג, ב.

21. זהר חלק א (פו, א). חלק ב (קמ, א).

22. שהוא בחי' שם 'אלקים' שבהפסוק דלעיל: "אלקים אל דמי לך".

23. ראה לקו"ת פ' שלח, ד"ה שלח לך אנשים, שם מבאר ענין זה 'עולם' מלשון העלם.

למעלה לאור באור החיים, ונקראת אהבה זו בחינת בהמה, ואהבה זוטא שבתוך העולמות.

והנה, בחינת אדם הוא כמו שכתוב ועל דמות כו' כמראה 'אדם' כו', דהיינו מארי דאורייתא, והוא על דרך משל, כמו האדם שיש בו רמ"ח אברים

בטבע למעלה לְאוֹר באור החיים - להתכלל ולהתעלות במקור וחיי החיים – בחי' 'סובב כל עלמין'.[24]

כמו שאור ה'ממלא כל עלמין' משתוקק תמיד לעלות למעלה ולהכלל במקורו, כמ"כ האדם המתבונן בהעמקת הדעת ("בעין שכלו") – עד שכאילו רואה החיות האלקית המחי' את העולם – מתעורר באותה תשוקה לעלות למעלה ולהכלל בחיי החיים, אור אין סוף ב"ה ממש, בחי' 'סובב כל עלמין' (אורו ית' הבלי גבול).

ונקראת אהבה זו בחינת 'בהמה', ו'אהבה זוטא'[25], שבתוך העולמות.

ואהבה זו נק' 'אהבה זוטא' – קטנה, ובהמה (שהיא בבחינת קטנות לפי ערך דרגת האדם) כי היא מתעוררת ע"י התבוננות האדם באורו ית' המוגבל שמלובש בתוך העולמות המוגבלים להחיותם. ומשום כך גם האהבה המתעוררת על ידי זה היא בהגבלה ('אהבה זוטא').

פרק ד

נשמות ד'זרע אדם' – 'מארי דאורייתא'

[ועכשיו מבאר מהי הנשמה שהיא בבחי' 'זרע אדם':]

והנה, בחינת 'אדם' – הוא כמו שכתוב[26] **"ועל דמות כו'** [הכסא, דמות] **כמראה אדם כו'** [עליו מלמעלה]".

בניגוד למה שמבואר לעיל שהאהבה והיראה נמשכות מחיות המרכבה העליונה, הנה, ישנה מדריגה עליונה יותר מהן, והיא בחינת האדם העליון שעל דמות הכסא (כמעלת האדם על הבהמה בפשטות). ומבחינה גבוהה זו נובעות הנשמות הנקראות 'זרע אדם'.

[ויבאר כאן מה היא בחי' זו של 'אדם' למטה בנפשות ישראל:]

דהיינו, 'מארי דאורייתא'[27].

בחינת 'אדם' בנפש האדם היא 'מארי דאורייתא' – בעלי תורה, היינו, נשמות שעיקר עיסוקן ועבודתן בעולם הזה הוא בלימוד והשגת התורה (אף על פי שגם נשמות אלו מקיימות מצוות ועוסקות בגמילות חסדים, מכל מקום, עיקר העסק שלהן הוא בלימוד התורה, 'תורתן אומנתן').

[יבאר מדוע בחי' אדם למעלה היא בחי' התורה, ותחילה מביא משל על זה:]

והוא על דרך משל כמו האדם שיש בו רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

24. ומה שאומר אדה"ז שהאדם נמשך "בטבע למעלה", זהו מפני שנשמת האדם נמשלה לנר ('נר הוי' נשמת אדם'), וכמו שהנר נמשך בטבע למעלה ליסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח, כמ"כ ע"י התבוננות האדם על העלם החיות אלקי בתוך העולמות, מתעורר אצל האדם "טבע" זה שבנשמתו לעלות למעלה להכלל במקור החיים (ראה תניא פי"ט).

25. ע' זהר חלק ב רנד, ב. ועיין באגרת הקדש סוף סימן טו.

26. יחזקאל א, כו.

27. תיקוני זהר בהקדמה (א, ב).

ושס״ה גידים, מה שאין כן אברי בהמה אין בהם מספר זה, כך התורה היא רמ״ח מצות עשה ושס״ה מצות לא תעשה, שהיא בחינה גבוה מאהבה ויראה, שאהבה ויראה הם רק גדפין לבד לפרחא לעילא במקום התורה.

עולם האצי׳ נקרא בשם ׳אדם׳. כי ענין עולם האצי׳ הוא שיש גילוי אלקות, בציור מסודר של עשר ספירות. וזהו ע״ד כמו ב׳אדם׳ למטה, שלמרות שהנפש היא בהתגלות ממש בכלי הגוף, אבל הכל הוא בצורה מסודרת, ובכל כלי מתלבש אור אחר.

ולכן כאשר אומרים ׳כמראה אדם׳ הכוונה היא לעולם האצי׳: ״כמראה אדם הוא בחי׳ ע״ס דאצילות דעולם התיקון שנתקנו בבחי׳ פרצוף אדם, והיינו עד״מ סדר והדרגת השתלשלות אברי האדם שהוא רמ״ח אברים ושס״ה גידים וכציור הגוף, כמ״כ מתלבשת הנפש שהרי התלבשות הארת הנפש בגוף הוא מתחלק לפי ציור הגוף שבמוח שורה המחשבה ובפה הדבור ובידים כח המעשה, וזהו שנקרא אדם – האלף הוא בחי׳ מחשבה, וד׳ דיבור, מ׳ מעשה. וכמ״כ הוא למעלה בעשר ספירות דאצילות משתלשלים בזה הסדר דבחי׳ אדם, והשראת האור בתוכם הוא ממש כפי השראת הנפש בגוף האדם״ (לקו״ת בהעלותך לג, ג).

מה שאין כן אברי בהמה[28], אין בהם מספר זה.

בהמה גשמית אין לה רמ״ח אברים כמו שיש לאדם. ואין הבהמה ׳כלי׳ לאור הנפש של האדם.

ועד״ז הוא למעלה, דוקא עולם האצי׳ שנקרא ׳אדם׳ – שם שורה אלקות בגילוי. משא״כ בעולמות תחתונים יותר שם אלקות הוא בהעלם ובצמצום, כי הם אינם ׳כלים׳ לאורו של הקב״ה.

ולכן דרגת ׳אהבה זוטא׳ שנולדה ע״י האור **המצומצם** של הקב״ה המתלבש בעולמות תחתונים נקראת בשם ׳בהמה׳. משא״כ דרגת האדם, היא הדרגא הקשורה עם עולם האצי׳.ומהו הביטוי לדרגא זו? כלומר איך יש נשמות כאלו שמתקשרות עם עולם האצי׳?

כך, התורה היא רמ״ח מצות עשה ושס״ה מצות לא תעשה[29].

התורה ג״כ מורכבת מרמ״ח מ״ע ומל״ת. וזה מראה שתורה ומצוות קשורות עם עולם האצי׳, דהיינו שבמצות שורה אור אלקי כמו בעולם האצי׳.

ולכן בחי׳ זו כפי שבאה לידי ביטוי למטה בנפש האדם היא בחי׳ ׳מארי דאורייתא׳, דהיינו, אלו שעיקר עניינם ועבודתם הוא עסק התורה.

שהיא בחינה גבוה מאהבה ויראה, [מכיון] **שאהבה ויראה הם רק ׳גדפין׳**[30] [כנפיים] **לבד ׳לפרחא לעילא׳** [להגיע] **במקום התורה.**

״הגם דאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא, אבל אין זה [- אהבה ויראה] עיקר עצם

28. בהכתב יד (ראה בהספר לקו״ת בהוספות ברשימת הכת״י) הלשון הוא: משא״כ אברי בהמה וגידיה.

29. - ולכן נק׳ נשמות אלו (׳מארי דאורייתא׳) בשם ׳אדם׳, כי כמו שהאדם מורכב מרמ״ח אברים ושס״ה גידים, כמ״כ התורה יש לו רמ״ח מ״ע ושס״ה מל״ת.

30. הרח״ו בשער היחודים פרק י״א. וראה תיקוני זהר תיקון י׳. וראה במאמרי אדה״א דברים ח״ב ע׳ תלא בשם הזהר. ראה תניא פ״מ. ספר המאמרים תקס״ה ח״ב ע׳ תרלה. מאמרי אדה״א במדבר ח״ב ע׳ תשמג. ע׳ תתלד. דברים ח״א ע׳ קפט.

וביאור הטעם מדוע אהבה ויראה הם בחי׳ ׳גדפין׳:

איתא בתיקונים: ׳דבלא דחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה״ (- בלי יראה ואהבה הנשמה אינה יכולה לעלות ולעמוד לפני ה׳). דהיינו, כמו שהעוף יעופף כלפי מעלה על ידי הכנפיים שמגביהים אותן, כמו כן נשמות ישראל באהבה ויראה שלהן, שנק׳ ׳כנפיהם׳ הן מעופפים ובוערים ונכספים תמיד מלמטה למעלה להדבק ולהכלל באור האלקי.

ב. והנה, כתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, בהמות לשון רבים, שיש עוד בחינת בהמה שלמעלה מבחינת אדם, והיא הנקראת בשם בהמה רבה, שהיא בחינת אהבה רבה שלמעלה מן הדעת המושג ומלובש תוך העולמות, שהוא מבחינת סובב כל עלמין, דכולא קמיה כלא חשיב ממש. ד

יג ד

שלימות האדם, כ"א בתורה ומצוות [דווקא]" (מאמרי אדמו"ר האמצעי שם).

כלומר: עצם זה שאהבה ויראה הם רק "גדפין" להוליך את התו"מ למקומם הראוי, מראה שבעצם תו"מ הם למעלה יותר מאהוי"ר. וזהו כנ"ל, כי אהבה 'זוטא' בבחי' בהמה קשורה עם אור מצומצם מאד המתלבש בעולמות. משא"כ תו"מ קשורות עם עולם האצי'.

במילים אחרות: עם היות שנשמות ד'זרע בהמה' עניינן התעוררות האהבה והיראה אליו ית', שהן עניינים גבוהים מאוד, ונקראים 'גדפין לפרחא לעילא', שבכוחן להעלות את האדם למעלה מעלה עד שנכלל באור אין סוף ממש, אף על פי כן, הרי כל עניינן הוא להגביה את האדם להכלל במדריגת התורה (אור אין סוף ב"ה), אבל התורה בעצמה כלולה ובטלה לגמרי באור אין סוף ממש. לכן, הנשמות ד'זרע אדם', 'מארי דאורייתא', הן גבוהות יותר מנשמות ד'זרע בהמה', כי על ידי זה שעיקר עניינן הוא עסק התורה, הן כבר כלולות ומאוחדות באור אין סוף ב"ה ממש.

פרק ה

ביאור בחי' 'בהמה רבה' – התבוננות בסובב כל עלמין

[עד עתה נתבאר שיש מדריגת 'בהמה' – 'אהבה זוטא', ויש מדריגת 'אדם' – 'מארי תורה'. כעת יבאר שיש מדריגה שהיא עוד יותר גבוהה ממדריגת 'אדם' והיא מדריגת 'בהמה **רבה**':]

ב. והנה, כתיב[31] **"וַאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵדָע בְּהֵמוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ" – 'בהמות' לשון רבים**[32].

כתיב 'ואני בער ולא אדע, בהמות הייתי עמך', ופירוש הכתוב לפי פשוטו הוא, שדוד המלך אמר כשראה הצלחת הרשעים בעולם הזה – עדיין הייתי שוטה וסכל ולא אדע מדוע דרך רשעים צלחה, ולכן, הייתי כבהמה כי לא הבנתי ההנהגה שלך ה' (ע"פ מצו"ד), והייתי כבהמה בעבדי אותך, כי לא הייתי יודע אם יש גמול אם לאו (רד"ק).

ולפי פשוטו יש להבין מדוע אמר 'בהמות הייתי עמך' בלשון רבים, כי אם כוונתו היתה שהוא כמו בהמה בהעדר הדעת, והרי היה יכול לומר 'כבהמה הייתי עמך'.

וממשיך לבאר הכוונה הפנימית בזה:

שיש עוד בחינת 'בהמה' שלמעלה [גם] **מבחינת 'אדם', והיא הנקראת בשם 'בהמה רבה', שהיא בחינת 'אהבה רבה'**[33]**, שלמעלה מן הדעת המושג ומלובש תוך העולמות** - דהיינו למעלה מבחי' 'זרע בהמה', 'אהבה זוטא' הנ"ל, **שהוא מבחינת 'סובב כל עלמין', ד'כולא קמיה כלא חשיב'**[34] **ממש.** ד

- דהיינו, מדריגה זו ד'בהמה רבה' שלמעלה מבחי' 'אדם' הנ"ל, באה מהתבוננות בבחי' 'סובב

הנהות צמח צדק

ד. **והיינו, ענין מ"ש בעץ חיים שער** (ארץ אנפין פרק א') – **שכל הפרצופים העליונים של אריך אנפין ואבא**

31. תהלים עג, כב. תניא פרק י"ח. תו"א עו, א.
32. עיין גם כן בתניא סוף פרק מ"ו.
33. - בניגוד לבחי' 'אהבה זוטא' דלעיל, בבחי' בהמה.
34. זהר חלק א יא, ב.

כל עלמין׳ דווקא[35], דהתבוננות זו שונה מההתבוננות בענין החיות אלקית שבתוך העולמות – ׳ממלא כל עלמין׳, במדריגה זו, ההתבוננות היא באור אין סוף ב״ה עצמו, שקמי׳ כולא כלא חשיב.

ביאור עניין ׳כולא קמיה כלא חשיב׳:

כל העולמות עליונים ותחתונים, ואפילו הגילויים הכי נעלים, קמיה ית׳ עצמו (אור הסובב כל עלמין), כולם נחשבים לאין ואפס ממש.

כי באור הממלא, להיות שתוכנו של האור הוא להתלבש **בעולמות לפי ערכם**, א״א לומר שאין להעולמות שום תפיסת מקום כלל, שהרי תוכן האור גופא מורה שיש להעולם איזשהו ענין ותפיסת מקום, שלכן מתלבש האור לפ״ע העולם. משא״כ לגבי אור הסובב, שהוא גילוי הבל״ג של הקב״ה בכבודו ובעצמו, אין להעולמות שום ערך ותפיסת מקום כלל. והרי הם חשובים לפניו ית׳ ׳כלא׳.

והנה, מהתבוננות בבחי׳ ׳סובב כל עלמין׳, אור אין סוף ב״ה עצמו, תתעורר בלבו אהבה בלתי מוגבלת, שהרי מדריגה זו שבה מתבונן היא בבחי׳ אין סוף ובלי גבול. וזו היא בחי׳ ׳אהבה רבה׳, שהיא למעלה מן האהבה המבוארת לעיל, שנמשכת מחמת ההתבוננות באורו ית׳ המוגבל המתלבש בתוך כל העולמות, שאור זה בגדר ידיעה, השגה ותפיסת האדם.

ויתירא מזו, ׳אהבה רבה׳ זו, היא מדריגה יותר גבוהה ממדריגת ׳אדם׳ שנתבארה לעיל. כלומר: מדריגת ה׳אדם׳ קשורה עם עולם האצי׳ כנ״ל. והנה עולם האצילות הוא אכן מאוחד עם אלוקות ממש, אך אעפ״כ הגילוי אלוקי מוגדר בציור ע״ס. ולכן עולם האצילות נקרא ׳אדם׳. כמו האדם שיש בו רמ״ח אברים. דהיינו שבעולם האצי׳ האלקות מאירה בדרגות מוגדרות ומסודרות, כמו באדם למטה שנפש האדם מתגלית בציור מסויים לפ״ע אברי הגוף.

משא״כ דרגת הסובב כל עלמין (׳אהבה רבה׳ – ׳בהמה רבה׳), זה גילוי אלוקי שבלתי מוגדר ומוגבל כלל, ואין לה שום ציור. היינו שלא רק שאלקות אינה **מוסתרת**, אלא היא אף אינה **מוגדרת** כלל[36].

ובזה מבואר למה דוד אמר ׳בהמות׳ ל׳ רבים – כי יש ב׳ מדריגות בבהמה: יש בהמה שלמטה ממדריגת ׳אדם׳ (׳אהבה זוטא׳ – ׳אהבת עולם׳), ויש בהמה רבה שלמעלה ממדריגת ׳אדם׳.

הגהות צמח צדק

ואימא וז״א ונוקבא יינקו תחלה מב׳ בחינות דדי בהמה - משמע שיש בחי׳ בהמה שהיא למעלה גם ממדריגת ׳אריך אנפין׳, חיצוניות הכתר, שזו היא בחי׳ ׳בהמה רבה׳, **עיין שם** [עיין לקו״ת פ׳ אמור בד״ה והניף הא׳. וראה סה״מ תרל״ו ח״ב ע׳ שנו].

35. יש להבהיר: התבוננות באור ה׳סובב כל עלמין׳ אין פירושו שמבין ומשיג אור עליון זה, שהרי הוא אין סוף ובלי גבול ממש, ו׳לית מחשבה תפיסא ביה׳, כי השכל שלנו יכול להשיג רק דבר שבערכו, היינו, מה שנמצא בגבול, משא״כ אור הסובב כל עלמין למעלה מגדר גבול. אלא הכוונה היא, שמתבונן בזה גופא, איך שאור אין סוף ב״ה עצמו (סובב כל עלמין) מרומם ומובדל לגמרי מכל העולמות והנבראים כולם, ואינו בגדר תפיסא כלל, ומתרכז דעתו בזה עד שנולדה אצלו תשוקה גדולה להתדבק באור אין סוף ב״ה עצמו שלמעלה מתפיסתו המוגבלת.

36. הטעם שהמדריגה של סובב קשורה דוקא עם ׳בהמה׳ ולא ׳אדם׳, הוא כי באמת שורש ה׳בהמה׳ הוא למעלה יותר משרש האדם. דשרש הבהמה הוא באור הסובב, ומאחר ש״כל הגבוה יותר יורד למטה יותר״ לכן כשירדה למטה נעשית אף למטה מן האדם. ולכן יש בהמה שלמטה מאדם, דהיינו איך שהבהמה ירדה למטה, ויש ׳בהמה **רבה**׳ שלמעלה מהאדם, שזה קשור עם הבהמה כפי שהיא בשרשה – באור הסובב.

ומשם נמשך בחינת רחמים רבים. דהיינו, כמו למשל מלך בשר ודם, שמפני גבהותו והתנשאותו על כל השרים והעמים, יש בו מדת רחמנות יותר שמרחם על כולם, מפני שכולם הם שפלים וגרועים ממנו, לכן הרחמנות גדולה מאד בעיניו על גודל ועוצם שפלותם, וככה ממש כביכול באור אין

פרק ו

בחי' 'רחמים רבים', רחמנות גדולה מצד אור אין סוף ב"ה ממש

[ואחרי שנתבארה בחי' זו ד'בהמה רבה', יבאר מה שהובא בתחילת המאמר – מהי בחי' 'רחמים רבים' למעלה, וכיצד יש בכוחה של בחינה זו להחיות מתים ('מחיה מתים ברחמים רבים'):]

ומִשָּׁם נמשך בחינת 'רחמים רבים'.

מאורו ית' הבלתי מוגבל – 'סובב כל עלמין' – נמשך בחי' 'רחמים רבים'. וזוהי מדריגת 'רחמים רבים' למעלה באלקות – המשכה והארה מבחי' 'סובב כל עלמין'.

[והולך ומבאר מדוע דווקא מבחי' סובב כל עלמין נמשך בחי' רחמים רבים? ולהבנת דבר זה מביא משל גשמי ומוחשי:]

דהיינו, כמו למשל מלך בשר ודם[37], שמפני גבהותו והתנשאותו על כל השרים והעמים, [לכן] יש בו מדת רחמנות יותר, שמרחם על כולם, מפני שכולם הם שפלים וגרועים ממנו, לכן הרחמנות גדולה מאד בעיניו על גודל ועוצם שפלותם.

כלומר:

אילו הי' המלך איש פשוט כמו שאר העם, לא הי' מרגיש כ"כ רחמנות עליהם, כי הם היו בערכו, ומי הוא להרגיש רחמנות עליהם כשבאמת הוא דומה להם? אלא, רק מצד זה שהוא למעלה מהם לגמרי, ומכיר במעלתו הגדולה ויחד עם זה מכיר בפחיתות ערך העם, מזה בא רגש של רחמנות גדולה עליהם ('רחמים רבים').

ונמצא, שדווקא מצד עניין הרוממות וההתנשאות נובע ונמשך עניין הרחמנות. וכנראה בחוש ממשל המלך הנ"ל, שדווקא מצד גבהות המלך יש בו מדת הרחמנות ביותר, כי הוא למעלה מכל העם, אפי' אלו שהם במדריגה גבוהה כמו השרים הגדולים וכו', ומאחר שהוא למעלה מכולם ממש, לכן הרחמנות שלו ההיא על כולם ממש בשוה כי אצלו כולם הם בפחיתות יחסית אליו ושייך שהוא ירחם עליהם. משא"כ מי שהוא תחת המלך, אפי' אם הוא שר גדול מאד, מאחר שא"א לומר עליו שכל העם ממש שוים לגבי', א"א לומר שהוא מרחם על כולם בשוה.

וזה גופא שאצל המלך כולם שווים ומרחם על כולם ממש, גם מגביר עוצם וגודל הרחמנות שיש לו על העם. שהרי עצם זה שכולם שוים לגביו מראה שאין להם שום ערך ותפיסת מקום אליו כי כולם לגמרי באי"ע ממנו (משמום זה כמה שהשר יהי' גדול עדיין הוא יהי' ככלום בעיני המלך), ולכן הרוממות וההתנשאות שלו על כולם היא במדה גבוהה מאד, ולכן הרחמנות גדולה מאד.

[ועתה יבאר הנמשל למעלה – שדווקא במדריגה גבוהה מאוד (סובב כל עלמין) ישנה מידת הרחמנות ביותר ('רחמים **רבים**'):]

וככה ממש – כביכול – באור אין סוף ברוך

37. מובא בד"ה וזאת התרומה – תרל"ד ע' קלג.

סוף ברוך הוא, שהכל בטלים במציאות נגדו יתברך, וכולא ממש כלא חשיבא קמיה, ואפילו עולמות עליונים, כדכתיב הן שמים לא זכו בעיניו, ולכן הרחמנות גדולה מאד עליהם, איך שהם שפלים וגרועים בתכלית השפלות נגדו יתברך, שאפילו על בחינת גן עדן העליון ותחתון נופל בו רחמנות הנזכרת לעיל[ה], שענין גן עדן הוא שצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה כו', ואין זה אלא זיו והארה המתפשטת ממנו יתברך, אבל בו בעצמו ובכבודו לא שייך זה

הוא (סובב כל עלמין), **שהכל בטלים במציאות נגדו יתברך, ו'כולא – ממש – כלא חשיבא קמיה'** (כבהמשל, כל השרים והעמים שפלים לפניו), **ואפילו עולמות עליונים, כדכתיב**[38] **"הן שמים לא זָכו בעיניו"** - שאפי' בחי' 'שמים' – שהם עולמות עליונים – 'לא זכו [תופסים מקום] בעיניו. כי לגבי בחי' סוכ"ע, אור הבל"ג, אין לשום דבר תפיסת מקום והכל בטל אצלו באופן שווה.

ולכן - בגלל גודל רוממותו יתברך, **הרחמנות גדולה מאד עליהם, איך שהם שפלים וגרועים בתכלית השפלות נגדו יתברך.**

[כעת הולך ומבאר בפרטיות איך כל המדריגות העליונות כולן בטלות לפניו ית' וכולן קמיה כלא חשיבי ולכן שייך שאור הסובב כביכול 'ירחם' על בחינות אלו (דוגמת המלך שאפי' על שר גדול שייך שהוא ירחם עליו כנ"ל).]

שאפילו על בחינת גן עדן העליון ותחתון נופל בו [- עליהם] **רחמנות הנזכרת לעיל[ה]** - 'רחמים רבים', [מכיון] **שענין גן עדן הוא ש'צדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה'**[39] **כו', ואין זה אלא 'זיו' והארה המתפשטת ממנו יתברך.**

דרגת האור שמאיר בג"ע, אינו אור הסובב הבל"ג, אלא אור מוגבל 'זיו' ו'הארה' ממנו ית', שאין לה ערך והשוואה כלל לגבי הקב"ה עצמו, וממילא, הרחמנות על דרגות אלו גדולה מאוד.

הנהות צמח צדק

ה. **כמ"ש מזה** [בלקו"ת פ' תצא מ, ב] **ע"פ 'כי החרים ימושו' כו':** "והענין, כי הנה, הוא יתברך קדוש ומובדל כו'. 'לאו דאית לך צדק ידיעא', 'ולאו מכל מדות אלין כלל', אלא 'לאחזאה איך אתנהג עלמא', 'לאחזאה' דייקא, שהוא רק כמו דמיון ומראה לעיני השגת המקבלים כדי 'לאתנהג עלמא'. אבל הוא יתברך רם ונשא עד אין קץ, ואינו בגדר מדות, ואפי' בחי' חכמה – היא כעשייה גשמיית נחשבת [אצלו ית'], וכמאמר 'אנת חכים, ולא בחכמה ידיעא', שאין ערוך אליו ית', ולית מחשבה תפיסא ביה כלל, כי הוא ית' למעלה מן החכמה והרצון, ומה שמחיה את העולמות – 'וכולם בחכמה עשית' – הוא רק מבחי' 'מלך' בלבד, ו'מלך' הוא 'העולם' [-כנוסח הברכה: 'אלקינו מלך העולם']. אבל הוא ית' בכבודו ובעצמו, הוא קדוש ומובדל למעלה מכל הבחינות ומדרגות עד אין קץ, ואינו כמו הנשמה המחיה את הגוף, שעם היות שקודם ירידתה להתלבש בו היא מאד נעלה במקור חוצבה, מ"מ, בירידתה היא מתלבשת בתוך הגוף ומקושרת בו, [עד] שמתפעלת ממקרי הגוף. אבל מדת הקב"ה אינו כן, כי 'אני הוי' לא שניתי' כתיב, שכולם אין תופסים מקום אצלו כלל, ד'כולא קמיה כלא חשיב' כו'. וחיות ושפע שמשפיע לעולמות עליונים ותחתונים, הוא בבחי' 'מלך' בלבד, ו'לאחזאה' בלבד, שעליו [- על בחי' 'מלך'] נאמר 'המשפילי לראות בשמים ובארץ', שמצד עצמותו ומהותו ית' כתיב 'כי כל בשמים ובארץ' – ששמים וארץ שוין לפניו, שלא שייך לפניו ית' מעלה ומטה כלל, אלא שהוא 'המשפילי' בירידה גדולה וצמצום גדול [כדי] שיתהווה בחי' 'שמים' כו', ופי' 'שמים' – שָׁם מַיִם, כי 'מים', הוא 'ים החכמה' כו', ולהיות התלבשות אור א"ס ב"ה בחכמה [- 'המשפילי בשמים'], היא ירידה אצלו [ית'], כי 'כולם בחכמה עשית' – ש[החכמה] היא נחשבת כעשייה גשמיות [לפניו ית'] כו'".

38. איוב טו, טו.

39. ברכות יז, א.

כלל, כי הכל בטלים במציאות נגדו יתברך ונכללים ביחודו ואחדותו, ואין שם דבר בפני עצמו שיפול עליו שם דבר ומהות בפני עצמו כמו גן עדן כו', ואפילו בחינת עדן שלמעלה מבחינת גן, שהיא בחינת חכמה, נאמר עליה

[כעת יבאר למה הדרגה שהצדיקים מתענגים בה בג"ע מוכרחת להיות הארה בעלמא ולא אור הסובב הבל"ג:]

אבל בו בעצמו ובכבודו - באור אין סוף ב"ה עצמו הסובב כל עלמין, **לא שייך זה כלל - שהצדיקים יהיו יושבים ונהנים בו, כי הכל בטלים במציאות נגדו יתברך ונכללים ביחודו ואחדותו, ואין שָׁם דבר בפני עצמו שיפול עליו שֵׁם דבר ומהות בפני עצמו כמו** [שֵׁם] **גן עדן כו'.**[1]

למרות שג"ע הוא עולם רוחני ונעלה מאד, אבל הוא עדיין בגדר 'מציאות'. עצם זה שהצדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה מראה שיש לנשמות שם עדיין מציאות עצמאית, והן יכולות 'ליהנות' מזיו השכינה. ואילו לגבי או הסובב כ"ע, לא שייך דבר כזה כלל, שהרי לגבי אור הסובב אין שום מציאות קיימת בכלל, והכל נכלל ובטל בו. ולכן אומרים שהצדיקים בג"ע נהנים מ'זיו' השכינה, זיו והארה דייקא, ולא אור הסובב הבל"ג.

ואפילו בחינת 'עדן' – שלמעלה מבחינת 'גן'[40] **– שהיא בחינת חכמה.**

נאמר בכתוב: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". מבואר בחסידות דפסוק זה מרמז גם על מדריגות עליונות למעלה. בחי' 'נהר' היא בינה דאצילות, כמו נהר גשמי עד"מ, שהמעיין ('נקודה') זורם בנהר בהתרחבות גדולה ('רחובות הנהר'). ועד"מ כח הבינה בנפש האדם, שהוא מפתח ומביא לידי גילוי נקודת הרעיון השכלי הנמצאת בכח החכמה, עד שהאדם מבין ומשיג העניין בכל פרטיו ועם משלים שונים. כמו כן עניין הבינה דאצילות הוא בחי' גילוי אלקות בהתרחבות גדולה, התפשטות הצמצום דנקודת החכמה.

וזהו 'ונהר יוצא מעדן', דבחי' רחובות הנהר דבינה (דאצילות) יוצאת ונמשכת מבחי' 'עדן', היינו, החכמה דאצילות. כי בחי' בינה משתלשלת ונמשכת מבחי' החכמה.

ודרגת החכמה דאצי' היא מדריגה גדולה מאד כידוע ("שהוא לבדו הוא ואין זולתו, וזו היא מדרגת החכמה" (תניא פרק לה)). וממילא יוצא ש'עדן' הוא מדריגה נעלית ביותר.

הנהות צמח צדק

ו. **ועיין מ"ש בד"ה 'אשירה לה' כי גאה גאה' בן**[תו"א] **פ' בשלח, בענין 'עלמא דאתכסיא'** [סג, ב-ג]: "...אבל 'רחמים רבים' שלמעלה מהשתלשלות, הוא רחמנות שאין לה שיעור ולא ערך, אפילו בערך אדם שמרחם על הזבוב, שרחוקה היא ממהות ומדרגת האדם. עם כל זה, [עדיין] יש לה איזה ערך [להאדם], שהיא בריה כמוהו. משא"כ לאין סוף ב"ה אין ערוך אליו כלל, ואפי' עולמות עליונים, בחי' 'נפלאות' [אין ערוך אליו ית']. ולכן, גם עליהם נופל מדת הרחמים הגדולה הזאת, כי הוא אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין כו', והוא השוה ומשוה כו'... כי כדי שיהפך הים ליבשה, דהיינו, ד'עלמא דאתכסייא' תהיה בבחינת 'עלמא דאתגלייא', לשנות סדר ההשתלשלות, הוא על ידי ירידה גדולה ועצומה מלמעלה מעלה מסדר ההשתלשלות, מבחינת אין סוף ברוך הוא הסובב כל עלמין, השוה ומשוה כו' [קטן וגדול], 'אדון הנפלאות', ו'גאה גאה', עד שיהיה הכל בבחינת בטול כו' [אליו ית']".

40. ראה ברכות לד, ב.

כולם בחכמה עשית, שנחשב בחינת עשיה גשמיות לגבי הקדוש ברוך הוא. והרחמנות על זה גדולה מאד, איך שירדו כל כך בבחינת מטה, להיות נחשב כלא ממש קמיה כנזכר לעיל.

ומזה יתבונן המשכיל לעורר רחמים רבים על נפשו, דהיינו,על ניצוץ אלקות שבו, שהוא חלק אלוה ממעל ממש, מבחינת אלקות, ואני ה' לא שניתי, היה הוה ויהיה, ואתה הוא קודם שנברא העולם כו', והוא אסור

[וממשיך לבאר שאף בחי' נעלית זו ד'עדן' – חכמה דאצילות – אין לה תפיסת מקום כלל לגבי הקב"ה עצמו:]

נאמר עליה "כולם בחכמה עשית"[41] – [דהיינו] **שנחשב** [החכמה דאצילות, 'עדן'] **בחינת עשיה גשמיות לגבי הקדוש ברוך הוא** [עצמו].

על בחי' 'עדן' כתיב 'כולם בחכמה עשית', דהפירוש הפנימי בזה הוא שלגבי הקב"ה עצמו אפילו בחי' החכמה דאצילות נחשבת לעשייה גשמית ('עשית'). כי לגבי אין סוף ב"ה, אפי' דרגות רוחניות הם באי"ע לגביו ית', ולכן אפי' בחי' החכמה היא כעשייה גשמית קמיה ית'. וממילא אין לה תפיסת מקום כלל לגביו.

[יוצא מכ"ז שגם הדרגות הכי גבוהות הם באי"ע לגמרי לגבי אור הסובב הבל"ג. וממילא שייך לומר שגם על דרגות אלו הקב"ה בכבודו ובעצמו כביכול 'מרחם'. וכפי שהולך ומבאר:]

והרחמנות על זה גדולה מאד – איך שֶׁיָּרְדוּ [כל העולמות והנבראים (כולל הספירות העליונות)] **כל כך בבחינת מטה, להיות נחשב כ'לא' ממש קמיה, כנזכר לעיל.**

- הם כל כך לא חשובים אצלו עד שאין להם שום חשיבות כלל ('כלא ממש'), והרי אין רחמנות גדולה מזו!

פרק ז

עניין התעוררות בחי' 'רחמים רבים' בעבודת האדם

ומזה יתבונן המשכיל לעורר רחמים רבים על נפשו.

כאשר האדם יתבונן בכל הנ"ל – איך אפי' המדריגות הכי נעלות (ג"ע העליון ותחתון, וחכ' דאצילות) נופלת עליהם בחי' רחמנות גדולה, מצד רוממותו ית' עליהם – יתעורר ב'רחמים רבים' וגדולים גם על נפשו, שירדה ממקום גבוה למקום נמוך מאוד, כפי שהולך ומבאר.

[וכדי להבין גודל הרחמנות על נפשו (שירדה למטה מטה, כדלקמן), יבאר כאן גודל מעלה נפש האדם ושרשה למעלה:]

דהיינו, על ניצוץ אלקות שבו, שהוא חלק אלוה ממעל[42] **ממש, מבחינת אלקות – "ואני ה' לא שניתי"**[43]**, היה הוה ויהיה**[44]**, 'ואתה הוא קודם שנברא העולם כו'** [ואתה הוא אחר שנברא העולם (בלי שום שינוי)]'[45].

נפש האדם היא ניצוץ אלקות ממש, וכלשון אדמו"ר הזקן בתניא: "חלק אלקה ממעל ממש", כלומר, שהיא מבחי' אלקות. ועל אור אין סוף ב"ה עצמו (מקור הנשמה) נאמר 'ואני ה' לא שניתי', 'ואתה הוא קודם וכו'', היינו, שהוא

41. תהלים קד, כד.
42. איוב לא, ב. ועיין תניא פרק ב (בהוספת מילת 'ממש').
43. מלאכי ג, ו.
44. פיוט 'וכל מאמינים'.
45. נוסח תפלת שחרית.

וקשור בהבלי עולם המעלים ומסתיר אור האמת, ועוסק בהבלי עולם שהם כלא ממש. ואפילו עוסק בדברי תורה, אי עבד בגין יקריה כו', דהיינו שרוצה להשיג איזה דבר להיות נחשב ליש ודבר, הרי לימוד זה מתחת השמש, שהכל הבל ורעות רוח, וכשיעמיק בענין זה בהתבוננות, כל אחד ואחד לפי מה שהוא יודע ומכיר את עצמו, כי ידע אינש בנפשיה, יעורר רחמים רבים וחמלה

למעלה מכל גדר שינוי והתפעלות, כי לגבי אור אין סוף ב"ה עצמו, הרי לפני ההתהוות ואחרי ההתהוות – הכל שוה ממש, וכאילו כל המציאות אינה קיימת לפניו כי אין לה תפיסת מקום כלל לגביו, ולכן אין ביכולתה לפעול עליו שום שינוי והתפעלות. ומבחי' נעלית זו נמשכת הנשמה של כל ישראל.

וזה אנו רואים גודל מעלת נפש האדם.

[וע"פ ביאור זה במעלת שורש נפש האלקית יבואר גודל הרחמנות על ירידת נשמתו הקדושה למטה:]

והוא אסור וקשור בהבלי עולם המעלים ומסתיר אור האמת, ועוסק בהבלי עולם שהם כ'לא' ממש.

כלומר:

לא רק זה שנפשו האלקית ירדה כ"כ למטה להתלבש בגופו הגשמי ובנפשו הבהמית המעלימים ומסתירים על אלקות, אלא עוד זאת, שהאדם מוריד את נפשו למטה יותר בכך שהוא קשור ואסור בהבלי העולם הזה – בתאוות היתר וכו' –שבאמת דברים אלו הם כ'לא' ממש חשובים (לגבי הוא ית').

ואפילו [אם הוא] **עוסק בדברי תורה,** [אבל] **אי עבד בגין יקריה**[46] **כו', דהיינו, שרוצה להשיג איזה דבר להיות נחשב ל'יש' ודבר** - כגון: להיות נקרא 'רב', וכדומה, **הרי לימוד זה 'מתחת השמש', שהכל הבל ורעות רוח**[47].

כלומר:

אפילו אם אינו עוסק בהבלי העולם ממש (בתאוות ותענוגי בני אדם), אלא הוא לומד תורה, אבל לימודו הוא 'בגין יקריה', לכבוד עצמו, גם בזה האדם מוריד את נפשו שבו למטה מטה, כי גם לימוד באופן כזה הוא 'הבל ורעות רוח' (כמו 'הבלי העולם').

וכמו שמבאר אדמו"ר הזקן בתניא פרק מ: "אבל תורה שלא לשמה ממש, כגון: להיות תלמיד חכם וכהאי גוונא, אינה עולה כלל למעלה, אפי' להיכלות ומדור המלאכים דקדושה, אלא נשארת למטה בעוה"ז הגשמי, שהוא מדור הקליפות, וכמ"ש בזהר על פסוק 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' – דאפילו עמלא דאורייתא, אי עביד בגין יקריה כו'. וז"ש 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו', פירוש: שלא נשאר [תלמודו] למטה בעוה"ז".

וכשלומד תורה באופן כזה הוא מוריד את ה'חלק אלקה' שבו לעסוק בדברים של הבל ממש, שזוהי ירידה עצומה לגבה.

[ועל פי זה יובן גודל הרחמנות על נפשו, כפי שממשיך:]

וכשיעמיק בענין זה בהתבוננות – כל אחד ואחד לפי מה שהוא יודע ומכיר את עצמו, כי ידע אינש בנפשיה – יעורר 'רחמים רבים'

46. = שהוא עושה [עבודת ה'] בשביל כבודו [של עצמו]. זהר חלק א רכג, ב. מובא בתניא ריש פרק מ.

47. על פי קהלת א, יד.

יתירה, איך שהוא בתכלית השפלות ורחוק מה' בתכלית.

ובזה תחיה נפשו כתחיית המתים ממש, שענין תחיית המתים יהיה על ידי טל, כמו שכתוב כי טל אורת טלך, והוא טלא דנטיף מפומא דעתיקא

וחמלה יתירה, איך שהוא בתכלית הַשִּׁפְלוּת, ורחוק מה' בתכלית.

כשאדם מעמיק דעתו בהתבוננות בעניין זה – איך שנשמתו היא ממדריגה נעלית כל כך, ובכל זאת, היא אסורה וקשורה בהבלי העולם, וזו ירידה גדולה מאד לנשמתו הקדושה, "והוא כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו למטה וטומן פניו בתוך בית הכסא מלא צואה שאין לך עלבון גדול מזה אפי' עושה כן לפי שעה" (תניא פכ"ד).

וכל אחד בחייו הפרטי יודע ומכיר את עצמו כמה הוא מושקע בהבלי העולם, וכמה זו ירידה גדולה לנשמתו, "כי ידע אינש בנפשיה" – כלומר: כל אחד בפרט בחייו הפרטי יודע ומכיר איך הוא קשור ואסור בהבלי העולם, ובמה הוא קשור ואסור.

ולפי זה צריך כשהאדם יחשוב במה הוא עוסק בחייו הפרטיים הרי עי"ז יתעורר בבחי' רחמנות גדולה על נפשו ועל גודל ירידתה למטה מטה, וכדלקמן.

פרק ח

ביאור עניין תחיית המתים בפשטות ובנפש האדם

[ומעתה – ע"פ הנ"ל – יבאר מה שהובא בתחילת המאמר: כיצד ע"י בחי' 'רחמים רבים', נעשה עניין תחיית המתים, כמאמר התפלה 'מחיה מתים ברחמים רבים':]

ובזה תְּחַיֶּה נפשו כתחיית המתים ממש.

כלומר דכאשר אדם מוריד נשמתו הגבוהה ב'הבלי עולם' או בתורה ומצוות שלא לשמה, הרי מאחר שזה ירידה כ"כ גדולה (כנ"ל) לכן ה"ז נחשב ב'מיתה רוחנית'. וע"י התעוררות רחמנות גדולה זו על נפשו, תחיה נפשו כתחיית המתים ממש ממיתתה הרוחנית.

ולקמן יפרש מהו הביאור בזה שנעשית תחיית המתים בנפשו.

[ותחילה יבאר איך תהי' תחיית המתים כפשוטו לעתיד לבוא, ועל פי ביאור זה יובן מהו עניין תחיית המתים שנעשה בנפש האדם:]

שענין תחיית המתים [לעתיד לבוא] **יהיה על ידי 'טל', כמו שכתוב**[48] **"כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ", והוא 'טַלָּא דְנָטִיף מִפּוּמָא דְעַתִּיקָא כו'**[49].

תחיית המתים לעתיד לבוא תהי' ע"י בחינת 'טל', וכמפורש בכתוב: "יִחְיוּ מֵתֶיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן, הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר, כִּי טַל אוֹרֹת טַלֶּךָ, וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל".

ופירוש הפסוק לפי פשוטו הוא: 'יחיו מתיך' – אמר דרך תפילה ובקשה: קרב יום יעמדו בתחייה, אלו המומתים על קידוש שמך. 'נבלתי יקומון' – יֵצֵא דבר מלכות מלפניך לומר – 'נבלתי יקומון', ר"ל, נבלת עמי – שנבלו עצמן עלי – יקומון בתחייה; ואתם שוכני עפר, הקיצו משינת המיתה וְשַׁבָּחוּ לה'. 'כי טל' – כי טל התחיה שאוריד עליך יהיה כטל היורד על הצמחים

תניא סוף פרק ל"ו. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר חלק ב' ע' שנו ואילך. וראה בהנסמן שם.

48. ישעי' כו, יט.
49. זהר חלק ב' סא, ב. זהר חלק ג' קכח, ב. ועוד. וראה

כו', פירוש, שיהיה התגלות אלקות בבחינת גילוי רב ועצום, ממקור וחיי החיים אין סוף ברוך הוא, ונגלה כבוד ה' כל כך, עד שאפילו במקום שהיה מעט מזעיר חיות וקיום, יעוררו ויעלו למעלה להכלל באחד ולהבטל כביטול נר בפני אבוקה, ויתקבצו מכל המקומות המודחים שם, ועל ידי זה יוכלו לקבל חיות רב להחיות מתים, מפני שנשאר בהם קיסטא דחיותא, וככה ממש יחיה יד א

שמגדל אותם, כן יחיו המתים על ידי 'טל תחיה'. 'וארץ רפאים תפיל' – הארץ תפיל ותשליך לחוץ את המתים הקבורים בה. ופירוש מצודת ציון: 'אוֹרוֹת' – הוא שם צמח מה, כמו 'ללקט אורות'.

והזהר מפרש פסוק זה ע"פ סוד, שתיבת 'אורות' גם מורה ורומזת על אורו ית' הבלתי מוגבל, והוא בחי' 'טל דנטיף (ונמשך) מפומא דעתיקא [מה'פה' של עתיק יומין (פנימיות הכתר, אור הסובב כל עלמין)]'. ודווקא ע"י בחי' זו באלקות יכול להיות עניין תחיית המתים, כפי שממשיך לבאר להלן בסמוך.

יוצא דתחיית המתים תהי' דוקא ע"י דרגת 'עתיקא קדישא'.

פירוש:

- לפרש מה זאת אומרת שתחיית המתים תהי' ע"י 'טל', דקאי על ההמשכה מבחי' 'עתיקא קדישא' ('טלא דנטיף מעתיקא'), ולהבין מהו עניין מדריגה זו ד'עתיקא קדישא', ואיך בכוחה להחיות את המתים.

שיהיה התגלות אלקות בבחינת גילוי רב ועצום ממקור וחיי החיים – אין סוף ברוך הוא - שזו בחינת 'עתיקא'[50], אור הסובב הנ"ל, **ונגלה כבוד ה' כל כך, עד שאפילו במקום שהיה מעט מזעיר חיות וקיום, יְעוֹרְרוּ וְיַעֲלוּ למעלה להכלל ב'אחד', ולהבטל כביטול נר בפני אבוקה, ויתקבצו מכל המקומות המודחים שם.**

זה שיש גוף שאינו 'חי' הוא כי החיות הרוחנית שיש בתוכו הוא מעט מזעיר מאד. והנה מאחר שהגילוי שיתגלה לע"ל הוא גילוי של 'עתיקא קדישא', גילוי אור הסובב, שהוא גילוי בלתי מוגבל, לכן יש בכוחו לרדת ולפעול אפי' על דברים 'שיש בהם מעט מזעיר חיות וקיום' כמו הגוף המת. דזהו מהחילוקים שבין אור גבולי לאור בלתי מוגבל, דאור גבולי יכול לפעול דוקא על דבר שהוא בערכו במידה מסויימת ושהוא כלי לאורו, משא"כ אור בלתי מוגבל יש בכוחו לפעול על הכל, אפי' הדברים הכי פחותים.

ולכן לע"ל כאשר יתגלה ה'טל דנטיף מפומיה **דעתיקא קדישא** - אור הסובב, גם הגוף המת יתעורר ויתעלה להתכלל בה' אחד.

ועל ידי זה - שכולם יתעלו למדריגה זו - **יוכלו לקבל חיות רב להחיות מתים.**

כי עי"ז שיוכללו ב'ה' אחד' שוב יקבלו חיות רב ויוכלו שוב ל'חיות'.

[אלא שיש להקשות, דלכאורה איך בכלל יוכלו המתים להתכלל בה' אחד ולחיות שוב, הרי לכאו' לא נשאר בהם שום חיות, ולא נשאר שום מציאות קיימת שיוכל להיכלל בה' אחד? וע"ז עונה:]

מפני שנשאר בהם [- בהמתים], **קיסטא דחיותא**[51] - כי בכל מת נשארת מעט מזעיר חיות,

ויתקבצו מכל המקומות המודחים שם.

---

50. בחינת 'עתיק יומין' קאי על מדריגת התענוג של הקב"ה (שלמעלה מן הרצון שלו). וא' הטעמים שנק' בשם 'עתיק' הוא משום שהוא מלשון 'נעתק' ונבדל, דהיינו, שמדריגה זו הוא גבוה מאוד נעלה, עד שהוא כאילו מובדל ומרומם מכל הבחינות.

51. ראה זהר חלק א פג, א.

איש את נפשו האסורה וקשורה בהבלי עולם, ונחשבת כמת, כמו שכתוב ויתן את רשעים קברו, וכמאמר רז"ל רשעים בחייהם קרויים מתים, שאפילו החיות שבהם כמת נחשב. ועל ידי התעוררות בחינת רחמים רבים מלמעלה, על ידי זה מתעורר ומתקבץ החיות מכל מקום שיש בו מעט מזער קיסטא

ועל ידי גילוי רב זה שיהיה לעתיד, חיות מועטת זו תומשך למעלה להתכלל במקור וחיי החיים אין סוף ב"ה (כהתכללות נר באבוקה) ויקבל חיות גדולה עד כדי כך שיכולה להחיות מתים ממש.

[ומעתה יבאר ענין תחיית המתים כפי שהוא בנפש האדם:]

וכבה ממש יְחַיֶּה איש את נפשו האסורה וקשורה בהבלי עולם, ונחשבת כמת - שניתן להחיות את נפשו הנחשבת כמת גם ע"י אור נעלה זה.

[ומפסיק כאן להביא ראי' שנפש "האסורה וקשורה בהבלי עולם" נחשבת כמת (ולכך זקוקה לתחייה רוחנית):]

כמו שכתוב[52] **"וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְרוֹ" - הרשעים נחשבים כמתים וכבר קבורים בקרקע. וכמאמר רז"ל**[53] - **על הפסוק** (קהלת ט, ה) **'והמתים אינם יודעים מאומה': 'רשעים, בחייהם קרויים מתים' - פירושו לפי פשוטו, שאינם יודעים מאומה, הייינו, שעושים עצמם כאינם יודעים יום המיתה וחוטאים.**

[וביאור הענין ע"פ חסידות הוא:]

שאפילו החיות שבהם כמת נחשב.[54]

חז"ל דייקו בלשונם ואמרו ד'בחייהם קרויים מתים' (ולא אמרו סתם 'רשעים נחשבים כמתים' וכדומה), כי בזה טמונה גם כוונה פנימית, והיא, שגם 'בחייהם' – כלומר, אפילו החיות שבהם (החיות האלקית הנשארת בהם לקיום גופם), **באמת גם היא נחשבת כמת, כי גם חיות קטנה זו קשורה ואסורה בטומאה וקליפה, שזוהי בחי' מיתה רוחנית.**

[וחוזר לבאר עניין תחיית המתים הנעשית בנפש האדם. ותוכן הענין: נתבאר לעיל בארוכה, שבחינת 'רחמים רבים' למעלה הוא אור הבלתי מוגבל של הקב"ה – אור הסובב כ"ע.

מאחר שכאשר אדם "קשור בהבלי עולם" גם ה**חיות** שלו כמת נחשבת (ברוחניות), אז בדיוק כמו שלגבי תחיית המתים גשמית נתבאר שהדרך שהדבר נתקיים היא ע"י גילוי אור הסובב שבכוחו להחיות שוב את המעט חיות הנשארת, כך הוא גם לגבי המיתה הרוחנית הנ"ל, שכדי 'להחיות מתים' זקוקים לגילוי אור הסובב – 'רחמים רבים' דלמעלה.

והדרך לעורר 'רחמים רבים' אלו, היא ע"י שהאדם עצמו מעורר 'רחמים רבים' על עצמו, וכמו שנתבאר לעיל, שכאשר אדם מתבונן בגודל הירידה שנעשית לנפשו בזה שהיא קשורה ב'הבלי עולם' הוא מעורר על נפשו 'רחמים רבים':]

ועל ידי התעוררות בחינת 'רחמים רבים' מלמעלה - ע"י ההתבוננות הנ"ל בגודל ירידת נשמתו, שעי"ז מעורר האדם בעצמו הרגש של 'רחמים רבים' על נפשו, הרי עי"ז הוא מעורר בחי' 'רחמים רבים' מלמעלה – אור הסובב כ"ע, על ידי זה מתעורר ומתקבץ החיות [שבו] **– מכל מקום שיש בו מעט מזער קיסטא דחיותא**

52. ישעי' נג, ט.

53. ברכות יח, ב. וראה ליקוט פי' לאגרת הקודש – חיטריק סימן ז.

54. ראה גם אגרת התשובה פרק ז.

דחיותא למקורו ושרשו, ויקבל חיות רב להחיות נפשו.

ג. והנה, המשכות בחינת רחמים רבים הנזכרת לעיל, הוא על ידי י"ג מדות, והיינו שלפי שהם רחמים רבים בלי גבול, אי אפשר להתלבש תוך העולמות, אם לא על ידי צמצומים דרך י"ג מדות, שנותנים מדה ושיעור שיוכלו העולמות לקבלו,

– **למקורו ושרשו** - כטבע הנר להיות נמשך לאבוקה, **ויקבל חיות רב** [מן המקור (אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין) כדי] **להחיות נפשו.**

היינו, דעל ידי זה נעשית בנפשו תחיית מתים רוחנית, שנפשו קמה ממיתתה הרוחנית ויוצאת מגלותה בהבלי העולם ושבה לעבודת השם.

דע"י התעוררות רחמים רבים על נפשו, נמשכת ומאירה דרגה עליונה זו של סובב כל עלמין, ופועלת בו תחיית מתים רוחנית. שכן, ע"ד כמו בגוף הגשמי, שאפי' לאחר שהוא מת נשאר בו 'קיסטא דחיותא' (מעט חיות) כך הוא גם בנוגע לחיות רוחנית, שבכל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה נשאר בו תמיד קצת חיות ואור אלקי בעצם נפשו, שלא שייך בה פגם (והיא יחידה שבנפש שתמיד מיוחדת בקב"ה). וע"י המשכת גילוי עצום זה של 'רחמים רבים', חיות קטנה זו נמשכת אליו להכלל בו ונפשו קמה ממיתתה הרוחנית בהיותה שקועה בהבלי העולם, וחוזרת לעבודת הבורא[55].

פרק ט

מטרת בחי' י"ג מדות הרחמים

ג. והנה, המשכות בחינת 'רחמים רבים' הנזכרת לעיל, הוא על ידי י"ג 'מדות'.

בחינת 'רחמים רבים' הנ"ל נמשכת ע"י י"ג מדות הרחמים, כי זהו כל ענין הי"ג מדות הרחמים – כדי להמשיך ולהביא למטה מדריגה עליונה זו ד'רחמים רבים' שתפעל פעולתה בנפש האדם.

[ומבאר מדוע מדריגה זו – 'רחמים רבים' – נמשכת למטה דווקא ע"י בחי' י"ג מדות הרחמים (ובזה יובן גם למה הם נקראים י"ג **מדות** הרחמים):]

והיינו, שלפי שהם 'רחמים רבים' – בלי גבול, [לכן] אי אפשר [להם] **להתלבש תוך העולמות, אם לא על ידי צמצומים דרך י"ג 'מדות', [מפני] שנותנים 'מדה' ושיעור שיוכלו העולמות לקבלו** [- בחי' 'רחמים רבים' הנ"ל].[ז]

כיון שבחי' 'רחמים רבים' היא בלי גבול ממש (אור הסובב כל עלמין, כנ"ל), לכן אין העולמות

הגהות צמח צדק

ז. **וזהו ענין "בשמן הטוב כו', יורד על הזקן" כו', וכמ"ש בזהר חלק א** (דף פ"ח, א'): **'איהו שמן, ואיהו טל. "ויורד על הזקן" – שנמשך ומתלבש בי"ג מדות, שהם בחינות י"ג תיקוני דיקנא, והיינו, מה שכתב הרמ"ז בפרשת**

55. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי (שם ע' שכו): "כמו כן [עד"מ] בכל עשרת ימי תשובה, דכתיב [בהם] 'דרשו ה' בהמצאו, קראוהו' מקירות ועומק הלב, 'בהיותו קרוב', שזהו מצד גילוי אור אין סוף עצמו – שנק' 'מאור' – למטה בקירוב לניצוצים דנשמות ישראל, שממילא יתעוררו אליו בגילוי מן ההעלם דיחידה שבתוך נקודת הלב, ויבכו בבכייה אמיתית מקירות ועומק הלב לשוב לשרשם העצמי, כמו 'ממעמקים קראתיך' כו'. ואפי' רשעים וקלי עולם שעברו על כל התורה ומצות, יתעוררו אז דווקא, כידוע, דגם דניצוצים הללו של רשעים גמורים, ונקראים 'מתים', כמ"ש במקום אחר, ד'רשעים בחייהם קרוים מתים', כי הרע והמות אחד הוא כנ"ל... עם כל זה, מעט רושם 'קיסטא דחיותא' האלקי הנשאר ביחידה שלו בהעלם, הוא שיתעורר לעלות וליכלל במקורו ושרשו העצמי כו', ולכך, בוכה ממילא בלי בחירה ורצון כלל, כידוע".

והיינו כנגד י"ב שבטים, ושבט לוי הכולל כולם, ולכן אומרים סליחות וי"ג מדות מראש חודש אלול ואילך, שאז הוא זמן התעוררות בחינת הנזכרת לעיל. וזהו שכתוב רחמיך רבים ה' כמשפטיך חיני, שעל ידי בחינת רחמים

והנבראים יכולים לקבל, לקלוט ולהכיל בתוכם מדריגה גבוהה זו כפי שהיא מצד עצמה. אלא רק על ידי שהיא יורדת ועוברת דרך צמצומים רבים ועצומים, אזי ביכולתה להאיר ולהתקבל באופן פנימי אצל הנבראים. והי"ג מדות הרחמים הם הם הנותנים 'מדה' ושיעור ב'רחמים רבים' אלו כדי שיוכלו העולמות והנבראים לקבלם, כי על ידי הי"ג מדות, מדריגה זו נעשית בגדר ובערך הנבראים המוגבלים.

[וממשיך לבאר הטעם למספר **י"ג** מדות הרחמים דווקא:]

והיינו, כנגד י"ב שבטים, ושבט לוי הכולל כולם[56] - שביחד הם י"ג, כמו הי"ג מדות.

כלומר:

כדי שבחי' 'רחמים רבים' תהיה בשייכות וביחס לנשמות ישראל דווקא, ותתקבל ותוקלט בתוכם באופן פנימי כדי שתפעל פעולתה, צריכה להיות במספר י"ג דווקא, כנגד י"ב שבטי בני ישראל, ושבט לוי הכולל כל השבטים.[57]

ולכן, אומרים סליחות[58] **וי"ג מדות** [הרחמים] **מראש חודש אלול ואילך**[59], [מכיון] **שאז הוא זמן התעוררות בחינת** ['רחמים רבים'] **הנזכרת לעיל.**

כלומר:

מכיון שיש גילוי בחי' 'רחמים רבים' בעת ההיא, לכן כדי להורידה ולהמשיכה למטה, זהו דווקא ע"י אמירת הי"ג מדות, שנותנים מידה ושיעור להרחמים רבים כדי שיוכלו העולמות והנבראים לקבלם.

וזהו שכתוב[60] **"רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חַיֵּנִי".**

הנהות צמח צדק

ויקרא (כרך ט"ו ע"ב), **ובפרשת אמור** (כרך צ"ד ע"א) **בשם הלקוטי תורה** [של האריז"ל] **פרשת תולדות – שיש בדיקנא ב' בחינות שערות, והפנימית כו', עיין שם** - כללות הענין הוא, שבחי' 'שמן הטוב' – בחי' 'רחמים רבים' – 'יורד על הזקן', יורדת ונמשכת דרך צמצומים גדולים של שערות הזקן, כידוע שענין השערות הוא המשכות חיות מצומצמת מן חיות המוח לתוך חלול השערות. והדרך היחידה שבחי' 'שמן הטוב' יכולה להתקבל בהנבראים המוגבלים היא על ידי שעוברת דרך צמצום השערות מתחילה.

56. ראה לקו"ש חלק ט ע' 311.

57. ליתר ביאור:

"לפי שבבחי' רחמים רבים הללו צריך שיוכלו להתקבל בכלים דנשמות (כדי שיחיו המתים כנ"ל) ששרשם בשם הוי', שהן י"ב שבטים בי"ב צירופים דשם הוי', כמ"ש 'ששם עלו שבטים, שבטי י"ה כו'. והיה ראוי להיות מספר י"ב מדות הרחמים לנגד י"ב שבטים [של בנ"י], לכל שבט בפני עצמו, אך, להיות שעיקר המשכות הרחמים ד'רחמים רבים' הללו שנמשך למעלה משם הוי' דחכמה דתורה אור [- כי הם מכפרים על העבירה של תורה]... לכן, הן מספר י"ג, ו[המספר י"ג] הוא המדה הראשונה בשם הוי' הא', דכולל כל הי"ג מדות הרחמים, שהוא הארת פנים העצמות, כמ"ש 'יאר הוי' פניו אליך'.

וכמו שיש למעלה שער הי"ג שכולל י"ב שערים, וכך היה שבט לוי כולל כל י"ב שבטים, וע"י שבט לוי היה נמשך לי"ב שבטים, והן כל המשכות החסדים ורחמים רבים ע"י הכהנים ולויים, ובפרט ביוה"כ בעבודה דכהן גדול..." (מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' שכט-של).

58. גילה הקב"ה . . בפסוק 'ויעבור ה" גו' (סדר אלי' זוטא סוף פרק כ"ג). וראה עץ חיים מס' אלול פ"א מ"ד – לקו"ש חלק ט ע' 311.

59. טור שו"ע או"ח ריש סימן תקפ"א. בכמה ביכלאך: ולכן יש נוהגים לומר סליחות מראש חודש – לקו"ש חלק ט ע' 311. וראה שם ע' 458.

60. תהלים קיט, קנו.

רבים, נמשך חיות כל כך עד שאפילו במקום משפטיך, חיינו, וכמאמרנו כתבנו לחיים טובים.

וזהו שכתוב כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה הוי' אבינו, פירוש,

על פי הנ"ל (בעניין תחיית המתים הרוחנית הנעשית בנפש האדם) יבואר הפירוש הפנימי בכתוב 'רחמיך רבים ה' כמשפטיך חייני', דלפי פשוטו ביאור הכתוב הוא, הרחמנות של ה' היא גדולה מאוד, ולכן 'כמשפטיך' – כמנהגך לרחם על הבריות, תחי' אותי (שאשאר בחיים למרות כל האויבים הרודפים אחרי להרגני) (ע"פ מצו"ד).

[ופירושו ע"פ חסידות:]

– שעל ידי בחינת 'רחמים רבים'[61], נמשך חיות כל כך עד שאפילו במקום 'משפטיך' – 'חיינו'.

- פירוש, שאפילו במקום שיש חיות מצומצמת ומועטת ('משפטיך' – עניין הגבורה והצמצום), נמשכת חיות רב מבחי' 'רחמים רבים', עד שחיות זו תחי' את החיות המועטת שנשארת בו ('חיינו') (כדלעיל בעניין תחיית המתים הרוחנית בנפש האדם).

וכמאמרנו [בעשרת ימי תשובה:] **'כתבנו לחיים טובים'**[62].

- פירושו הפנימי בזה שאומרים בעשרת ימי תשובה הוא, דמכיון שנמשכת אז בחי' 'רחמים רבים' (ע"י י"ג מדות הרחמים), הנה עי"ז נעשית תחיית המתים בנפשות בנ"י, שיהי' להם לא רק חיים סתם, דהיינו, חיות לקיום גופם לבד (כנ"ל בעניין 'בחייהם קרויים מתים'), אלא 'חיים טובים' – חיים רוחניים ומוארים באלקות.

פרק י

ביאור הכתוב 'ויאכילך את המן', ויישוב השאלות מתחילת המאמר

[וע"פ כל הנ"ל בביאור מדריגת 'רחמים רבים', יובן גם מעלת מדריגת המן, וכמו שנזכר בתחילת המאמר, שמדריגת ושורש המן ו'רחמים רבים' אחד הוא ('ובדרדת הטל ['רחמים רבים'] על המחנה לילה, כן ירד המן').

ובזה יתחיל לבאר פירוש הפסוק שבו התחיל מאמר זה.

וקודם כל יבאר הכתוב שהובא בתחילת המאמר "אשר לא ידעון אבותיך – דהנה, יש קושי מסויים בפסוק זה "דמשמע שמדריגת המן למעלה גם מהאבות, שלא האכילם מזון רוחני זה דמן, והלא אמרו ד'האבות הן המרכבה עליונה' ממש – שהיו בביטול מוחלט אל הקב"ה, וגם אמרו רז"ל שהטעימן לאבות מעין עולם הבא ממש, שהוא למעלה מאכילה ושתיה לגמרי כו', ועל פי זה איך יתכן לומר שהמן היה במדריגה עליונה יותר ממדריגת האבות" (מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' חצר).

וזהו מהו שיבאר כאן, שבאמת היתה בדרגת המן חידוש גם לגבי מדריגת האבות:]

וזהו שכתוב[63] "כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ, אַתָּה ה' אָבִינוּ".

על פי כל הנ"ל יבואר המשמעות הפנימית של הכתוב 'כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו, וישראל לא יכירנו, אתה הוי' אבינו גואלנו מעולם שמך', שמשמע שיש מדריגה מסויימת שידועה

61. - בהפסוק "רחמיך רבים".

62. הוספה בנוסח תפלת שמו"ע בעשרת ימי תשובה.

63. ישעי' סג, טז.

כי הוי' אבינו, הוא בחינת רחמים רבים הנזכרת לעיל,[ח] ולכן אומרים בעשרת ימי תשובה אבינו מלכנו, והוא למעלה ממדריגת האבות שהן הן המרכבה, וכמו שכתוב ושמי הוי' לא נודעתי להם, פירוש, שלא היה להם ידיעה

רק לנו ולא התגלתה אפי' לאברהם ויעקב (ישראל)[64].

פירוש - המשמעות הפנימית של הכתוב:

'כי הוי' אבינו' – הוא בחינת 'רחמים רבים' הנזכרת לעיל.[ח]

- כידוע, ש'אבינו' שייך לרחמים – 'אבינו אב הרחמן', "כרחם אב על בנים". וגם שם הוי' דווקא שייך למידת הרחמים (כי הוי' כנגד ספירת התפארת, שהיא מידת הרחמים) (ועיין בהגהת הצ"צ כאן שמבאר הקשר בין 'אבינו' ל'רחמים רבים' ע"פ סוד).

ולכן, אומרים בעשרת ימי תשובה 'אבינו מלכנו'[65].

- כי אז ישנה התגלות בחי' זו של 'רחמים רבים', הקשורה לבחי' 'אבינו', כנ"ל.

והוא [- בחי' 'רחמים רבים'[66]] **למעלה ממדריגת האבות, ש'הן הן המרכבה'**[67].

כלומר:

הגם שהאבות היו במדריגה גבוהה מאוד, כמו שאמרו רז"ל על האבות 'הן הן המרכבה', וכפירוש הפנימי בזה, שענין המרכבה מורה על ביטול נעלה ביותר, כמו בגשמיות שהמרכבה היא בטלה לגמרי להרוכב, כך האבות היו בדוגמת המרכבה לגבי הרוכב – זה הקב"ה, בביטול כל מציאותם לגביו. ואעפ"כ, בחי' 'רחמים רבים' היא למעלה ממדריגת האבות, כפי שהולך ומבאר.

וזהו הפי' בפסוק הנ"ל "כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו, וישראל לא יכירנו, אתה הוי' אבינו" – שלמרות שלהאבות, אברהם וישראל, "לא ידענו . . לא יכירנו", להם לא היתה דרגה זו בהתגלות. הנה לנו יש את היכולת להתקשר לדרגה זו של "כי אתה אבינו" – 'רחמים רבים', סובב כ"ע.

וכמו שכתוב[68] - על האבות - **"ושמי 'הוי" לא נודעתי להם", פירוש, שלא היה להם 'ידיעה'**

הגהות צמח צדק

ח. **יש לומר** - ביאור השייכות בין בחי' 'אבינו' ל'רחמים רבים' ע"פ סוד: **על דרך מה שכתב הרמ"ז פרשת אמור שָׂם – שמציאות 'אבא' מושפע מבחינת הפנימית דדיקנא בו'** - היינו, שמציאותה של בחי' 'אבא' ('אבינו') – חכמה – נשפעת ונמשכת מבחינת הפנימיות של הזקן, כפי שמבואר לעיל שבשערות הזקן יורדת ונמשכת בחי' 'שמן הטוב' דקאי על בחי' 'רחמים רבים'. **ועיין מ"ש על פסוק זה – 'כי אברהם' כו' – גבי מגלת אסתר.**

64. דלפי פשוטו ביאור הכתוב הוא, אתה ה' אבינו, וראוי לאב לרחם על בנים. כי אברהם לא ידענו, שעשה עצמו כאילו לא ידענו, עם כי נגלה לו בברית בין הבתרים שעבוד ארבעה מלכיות, אף על פי כן, לא התפלל עלינו. וגם ישראל לא יכירנו, שעשה עצמו כאילו לא הכיר אותנו, עם כי נגלה לו שעבוד מלכיות בשעה שראה סולם מוצב ארצה ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו, הם שרי האומות, זו עולה וזו יורדת, לא שם ליבו להתפלל עלינו. אלא אתה ה' אבינו, כי בכל ימי המלכיות שַׂמְתָּ ליבך עלינו כדרך האב המשים ליבו בתקנת בנו, וגואלנו מעולם שמך, מימות עולם שמך הוא גואלנו, כי בכל פעם אתה הוא הגואל אותנו (מצו"ד).

65. אורח חיים סימן תרב ברמ"א שם.

66. - ענין 'כי אתה הוי' אבינו'.

67. בראשית רבה מז, ו. פב, ו. זהר חלק ג רנז, ב.

68. שמות ו, ג.

והתחברות בשם הוי' אבינו, שהוא בחינת רחמים רבים הנזכרת לעיל, וזהו שכתוב במן שהוא בחינת הטל, בחינת רחמים רבים, אשר לא ידעון אבותיך, שלא היו לאבות ידיעה בו[ט], למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה וגו', פירוש, על דרך מה שאמרו רז"ל, כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה

והתחברות[69] **בשם 'הוי' אבינו', שהוא בחינת 'רחמים רבים' הנזכרת לעיל** [- בהפסוק "כי אברהם לא ידענו וכו', אתה הוי' אבינו"].

ולפי זה מובן גם המשמעות הפנימית של הכתוב 'ושמי הוי' לא נודעתי להם [- להאבות]' דהיינו שדרגת 'רחמים רבים' הנ"ל (ששם הוי' מורה על אותה דרגא כנ"ל) לא התגלתה להאבות (התגלה להם רק שם ש-ד-י בלבד, דקאי על מדריגה מצומצמת של אלקות, כמפורש בכתוב שם).

[וע"פ כל הנ"ל חוזר לבאר הפסוק שבו התחיל מאמר זה:]

וזהו שכתוב במן – שהוא בחינת הטל, בחינת 'רחמים רבים' – "אשר לא ידעון אבותיך"[70], [פירוש:] **שלא היו לאבות 'ידיעה' בו** - כנ"ל, בעניין 'ושמי הוי' לא נודעתי להם'.[ט]

וזהו 'אשר לא ידעון אבותיך', שמדריגת המן היא אותה המדריגה של הטל (כמ"ש 'ברדת הטל המחנה לילה, כן ירד המן עליו'), ובמדריגה גבוהה זו לא היו לאבות ידיעה והכרה ('לא ידעון אבותיך'), אלא רק לאוכלי המן.

[ומפרש המשך הפסוק:]

"למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה וגו' [האדם]"[71].

- שהקב"ה האכיל לנו את המן כדי להודיע אותנו דבר זה – שלא על הלחם לבדו יחיה האדם, אלא על כל מוצא פי הוי' יחיה האדם.

פירוש:

- לפרש מדוע על ידי אכילת המן נודע לנו 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם'.

ותחילה יבאר מה שכתוב 'לא על הלחם לבדו יחיה האדם' ע"פ פנימיות הדברים.

על דרך מה שאמרו רז"ל[72]**: 'כל האומר אין לי אלא תורה, אפילו תורה אין לו'.**

פירוש הפנימי במאמר רז"ל זה הוא[73], שמי שלומד תורה רק מצד החכמה שבה, כי 'היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים', ואינו מתבונן בזה שהיא באמת דבר הוי', וחכמתו ית' ממש, דהיינו ש'אין לו אלא תורה [- ולא הקב"ה נותן התורה]' – 'אפי' תורה אין לו', "שהתורה היא נשפעת ונמשכת במקום קדושה דווקא, כי אין אור אין סוף שורה אלא במי שבטל [אצלו ית'] כו'" (תו"א ז, ב), ולכן אין לו את התורה, שמהותה היא קדושתה האלקית.

הנהות צמח צדק

ט. **ועיין מזה ברבות** [במדרש רבה פרשת] **במדבר ריש פ"א.** [ומדרש רבה] **סוף פרשת ראה.** [מדרש רבה] **פרשת אחרי מ"פ כ"ב. בקהלת רבה בפסוק "ברבות הטובה"** [ה, יא] **דף צ"ג ע"ב.**

69. כידוע, ש'דעת' הוא מלשון התחברות – "ואדם ידע את חוה". ראה תניא סוף פרק ג.

70. דברים ח, טז.

71. דברים ח, ג.

72. יבמות קט, ב.

73. לפי פשוטו, הפירוש הוא, דהאומר אין לי אלא תורה, ואינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא בתורה, 'אפילו תורה אין לו' – אפילו שכר לימוד אין לו (ע"פ רש"י שם).

אין לו, כי לא בזה יחיה האדם, פירוש, האדם עילאה שעל דמות הכסא כו', על דרך מאמר רז"ל ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים, אלא, כי על כל מוצא פי הוי' וגו', דהיינו על ידי התבוננות, שמשכיל ומתבונן שהתורה היא מוצא פי הוי"ה, ודבורו של מקום, ואורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד, והוא ענין טל תורה, כמאמר רז"ל כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו, שהוא מבחינת סובב כל עלמין, אלא שנתגשם באותיות גשמיות על הספר

עד"ז, אבל באופן נעלה הרבה יותר, הוא גם פירוש הפסוק 'כי לא על לחם לבדו יחיה האדם', כי התורה נקראת 'לחם', כמ"ש 'לכו לחמו בלחמי' (שהתורה מכונה בשם לחמו של הקב"ה כאן), והכתוב מזהיר, שלא רק על התורה לבד יחיה האדם, אלא 'על כל מוצא' פי הוי' יחי' האדם', וכפי שיתבאר:

[נקודת הביאור היא, שהכתוב כאן מדבר על ה'אדם העליון', עולם האצי'. ולנו יש את הכח להמשיך כביכול 'חיות' ('יחי') ב'אדם העליון'. אבל כדי לעשות כן עלינו ללמוד תורה לא כפי שהתורה מושרשת רק בחכמה דאצי' ('לחם לבדו') אלא כפי שהיא מושרשת באור הסובב כל עלמין ('מוצא פי הוי'). והולך ומבאר ענין זה באריכות:]

כי לא בזה 'יחיה האדם', פירוש: 'האדם עילאה' שעל דמות הכסא כו'. על דרך מאמר רז"ל[74]: 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים'.

אמרו רז"ל 'ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים'. והפירוש הפנימי בזה הוא, שבנ"י ע"י עבודתם בתורה ומצוות יכולים להמשיך תוספת חיות ('מפרנסין') למדריגת 'אביהם שבשמים'.

ובעניינו:

מבואר לעיל שיש מדריגה למעלה הנקראת 'אדם העליון' (שעל הכסא). ולעיל נתבאר שקאי על שורש התורה למעלה – חכמתו ית' (חכמה דאצילות), וע"י שהאדם לומד תורה כדבעי למהוי (לקמן יבאר כיצד לומדים תורה כדבעי) – לשמה – ביכולתו להמשיך עצמותו ית' (שלמעלה מבחי' 'אדם עילאה' שעל הכסא, כפי שנתבאר לעיל בארוכה) למטה שתאיר בשורש התורה (- בחכמה דאצילות), דהיינו, בבחי' 'אדם עילאה'. ובזה 'יחיה האדם', היינו, שממשיך תוספת חיות בבחי' 'אדם עילאה', שתומשך בה עצמותו ית' ממש.

[וממשיך הכתוב:]

אלא, "כי על כל מוצא פי הוי' וגו' [יחי' האדם]"[75].

דהיינו, על ידי התבוננות שמשכיל ומתבונן שהתורה היא "מוצא פי הוי"ה", ודבורו של מקום, ו'אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד'[76], והוא ענין 'טל תורה', כמאמר רז"ל[77]: 'כל העוסק בתורה, 'טל' תורה מחייהו' [- להאדם העליון]'.

ש[התורה] הוא [באמת] **מבחינת 'סובב כל עלמין'**[78] **- כנ"ל, אלא** [רק] **שנתגשם באותיות**

74. זהר חלק ג ז, ב. שיר השירים רבה א, סוף ד"ה לסוסתי. ילקוט שמעוני רמז תיח.
75. דברים שם.
76. זהר חלק א כד, א. זהר חלק ב ס, א. זהר חלק ג צג, א.
77. תיקוני זהר (יב, א. לח, ב. קנג, א. [תז"ח צז, ג]). ועיין כתובות קיב, ב. המשתמש. וראה תניא סוף פרק ל"ו, ובליקוט פירושים ומ"מ – חיטריק שם.
78. באוה"ת פ' האזינו ע' א'תרמג מציין כמה מקומות בדא"ח עיין שם.

בדיו.' וזהו למען הודיעך, פירוש, על ידי המן יוודע לך זה שהוא בחינת טל,

גשמיות על הספר בדיו[79]**.'**

אף שנתבאר לעיל דשורש התורה הוא בחכמתו ית', מ"מ, באמת שרשה עוד גבוה יותר מזה. וזהו מה דאיתא בזהר 'אורייתא וקוב"ה כולא חד', שהתורה מאוחדת ממש עם מהותו ועצמותו ית' – אור הסובב כ"ע, ולא רק עם דרגת החכמה.

וזהו גם מה שאמרו רז"ל שהתורה נקראת 'טל תורה'. וע"ד מה שנתבאר לעיל בעניין שורש ענין המן והטל למעלה (שהם היינו הך), שהוא בחי' 'סובב כל עלמין', 'רחמים רבים', כך הוא בענין התורה, דשורשה האמיתי הוא בבחי' 'סובב כל עלמין', אור אין סוף ב"ה עצמו, וזה נק' 'טל תורה'.

וזהו 'כי על כל מוצא פי הוי' יחי' האדם', שהתורה היא באמת דבר הוי' ממש, וכמו שנתבאר לעיל שבחינת הוי' מורה על 'רחמים רבים' שלמעלה, אור הסובב כ"ע. ואין התורה רק חכמה דאצי' בלבד, אלא נעלית הרבה יותר מזה – אור הסובב.

וכשאדם לומד תורה מתוך הכרה זו שהיא אכן דבר ה' ממש היוצא מפיו, ו'אורייתא וקוב"ה כולא חד', בזה 'יחיה האדם' העליון שעל הכסא, שישפיע בו תוספת אור וחיות מאור אין סוף ב"ה עצמו, 'טל תורה', כמו שנתבאר לעיל.

וזהו הפירוש הפנימי במה שאמרו רז"ל 'כל העוסק בתורה, טל תורה מחייהו', שע"פ פשוטו משמע דבחי' 'טל תורה' מחיה האדם הלומד תורה (וכנ"ל שבחי' הטל הוא שיחי' המתים לעתיד). אך, ע"פ חסידות פירושו הוא, שאם האדם עוסק בתורה מתוך המחשבה וההתבוננות שהיא דבר ה' ממש, עי"ז 'טל תורה מחייהו' – להאדם העליון שעל הכסא. וכנ"ל, שמוסיפים גילוי אלקות בבחי' מקור התורה (חכמה דאצילות), ע"י ההמשכה מעצמותו ית' ממש (בחי' 'טל תורה').

וזהו "למען הודיעך", פירוש: על ידי המן יְוֻדַּע לך זה.

כלומר:

הנחות צמח צדק

'. **ועיין מ"ש מענין 'טל תורה' בד"ה 'האזינו השמים' כו', 'תזל כטל אמרתי'** [לקו"ת עה, ד- עו, א]: "אך באמת, גם בתורה עצמה יש ב' בחי'. והיינו, שנמצא עוד בחי' תורה שלמעלה במדרגה מבחי' הנקרא 'מטר', והיא הנק' 'טל', וע"ז נאמר "תזל כטל אמרתי". והענין, כי המטר הוא נמשך מלמטה, "כי אד יעלה מן הארץ" כנ"ל, והוא בחי' התורה שמלמטה למעל', דהיינו, מה שהאדם לומד התורה, ע"ד שארז"ל: 'לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה', פי': שלא לשם התורה עצמה, אלא כמארז"ל: 'מעיקרא כי קעביד אינש, אדעתיה דנפשיה קעביד', דהיינו, ע"ד 'תכלית חכמה להשיגה' – שעוסק בתורה כדי להשיג הלכותי' ודיניה, שעי"ז מקשר נפשו בחכמתו ורצונו ית'. ובחי' זו [בתורה] נמשלה למטר, שהרי התורה זו נלקחה מלמטה, מן האדם כנ"ל, כמטר, שהוא מאיד שעולה מהארץ כנ"ל. אבל מה שאח"כ [אומר:] 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', הוא בחי' [בתורה] הנק' 'טל'. שהטל הוא שיורד מלמעלה, וכך ארז"ל: 'כל היושב ועוסק בתורה, הקב"ה קורא ושונה כנגדו', והיינו, שמתגלי' בנשמתו בחי' 'דבר ה'' והלכה זו כמו שהיא למעלה ממש, ע"ד שהיה בעת שניתנו בסיני. כי 'גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה בסיני', והיינו, בחי' גילוי אותה ד"ת שבאותו החידוש כמו שהוא בתורה שלמעלה. והנה, 'דבריו חיים וקיימים' – כי אף שזה [-מתן תורה] היה בזמן ג' אלפים שנה מקודם, וגם רק על הר סיני בלבד, הנה, למעלה אין שום זמן ח"ו, וא"כ, 'דבריו' – שדיבר אז [במ"ת] – הם 'קיימים' גם עתה, וגם אין שום תפיסת מקום ח"ו [-למעלה], ולכן, בכל מקום שיושב ועוסק בתורה, ואפי' מה שמחדש תלמיד ותיק כו', שהן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני כנ"ל, אזי הם מאירים ומתגלים עתה בנשמתו, 'ואע"ג דאיהו לא חזי, מזלי' חזי' [-אף שהוא (האדם הלומד תורה) אינו רואה (הגילוי הזה בנשמתו), מזלו (שרש נשמתו) רואה (הגילוי)]. וזהו פי' 'עוסק בתורה לשמה' – לשם התורה עצמה, להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בהתורה כו'". **ובד"ה 'יחיינו מיומיים'.**

79. ראה תניא פרק ה.

אשר לא ידעון אבותיך כנזכר לעיל, ואף על פי כן, ויאכילך, שנתגשם עד שדכו במדוכה. ומזה תבין ענין התורה שהוא מוצא פי הוי"ה כנזכר לעיל, רק שירדה ונתלבשה כו', ולכן על ידי זה יחיה האדם[א].

ע"י ההתבוננות בעניין המן (המבואר לעיל) יוודע לך דבר זה, שאף שהתורה מלובשת בדברים גשמיים (כמו המן), לאמיתו של דבר היא בחינת דיבורו של מקום, 'אורייתא וקוב"ה כולא חד' (כמו המן, ששורשו בבחי' סובב כל עלמין).

שהוא בחינת 'טל', "אשר לא ידעון אבותיך" כנזכר לעיל, ואף על פי כן - למרות שהמן היה ממדריגה נעלית כל כך (בחי' 'טל', 'סובב כל עלמין') שלא היה בהתגלות אפי' אצל 'אבותינו' האבות הקדושים, **"ויאכילך" – שנתגשם עד שֶׁדָּכוֹ במדוכה**[80].

בחינת המן היא אותה הבחינה של הטל שעתיד להחיות בו את המתים, היינו, בחי' 'רחמים רבים', סובב כל עלמין, ואף על פי כן, מדריגה עליונה זו נתגשמה במאכל גשמי.

ומזה תבין ענין התורה.

- מהבנה זו בעניין המן, ניתן להבין גם מהו ענין מדריגת התורה (שעם היותה ממדריגה גבוהה ביותר, 'ירדה ונתלבשה בדברים גשמיים, כמו המן).

שהוא 'מוצא פי הוי"ה', כנזכר לעיל - דיבורו של מקום ממש.

כלומר:

התורה היא 'מוצא פי הוי' ממש, דהיינו כנ"ל אור הסובב (הוי' מורה על אור הסובב כנ"ל).

דהיינו: שכשאדם לומד תורה זהו כאילו ש'אותי אתם לוקחים' (כדברי המדרש עה"פ 'ויקחו לי תרומה'), ש'הקב"ה עצמו יושב ושונה כנגדו', כלומר, שהאדם מתחבר ומתאחד עם עצמותו ומהותו ית' ע"י לימוד התורה.

רק שירדה ונתלבשה כו' [באותיות גשמיות בדיו על הספר].

וביחד עם זה שהתורה היא 'מוצא פי הוי"ה' ממש, גם ירדה ונתלבשה באותיות גשמיות בדיו על הספר ממש.

ואף שהתורה מלובשת בגשמיות, זהו רק כמו לבוש שהקב"ה הלביש את עצמו בתורה, ו"כאילו נתן לנו את עצמו" (ל' התניא פרק מז). וזהו עד"מ כאדם המחבק את המלך כשהוא לבוש בלבושים רבים, שאף שהוא מכוסה בלבושים רבים, אין זה גורע מהתקרבות האדם אל המלך עצמו שנמצא בתוך לבושים אלו. וכך הוא בענין לימוד התורה, שאף על פי שהתורה מלובשת בדברים גשמיים (בדיו על הספר), אין התלבשות זו גורעת מיחוד וחיבור האדם עם הקב"ה המלובש בתורה הגשמית שלפנינו.

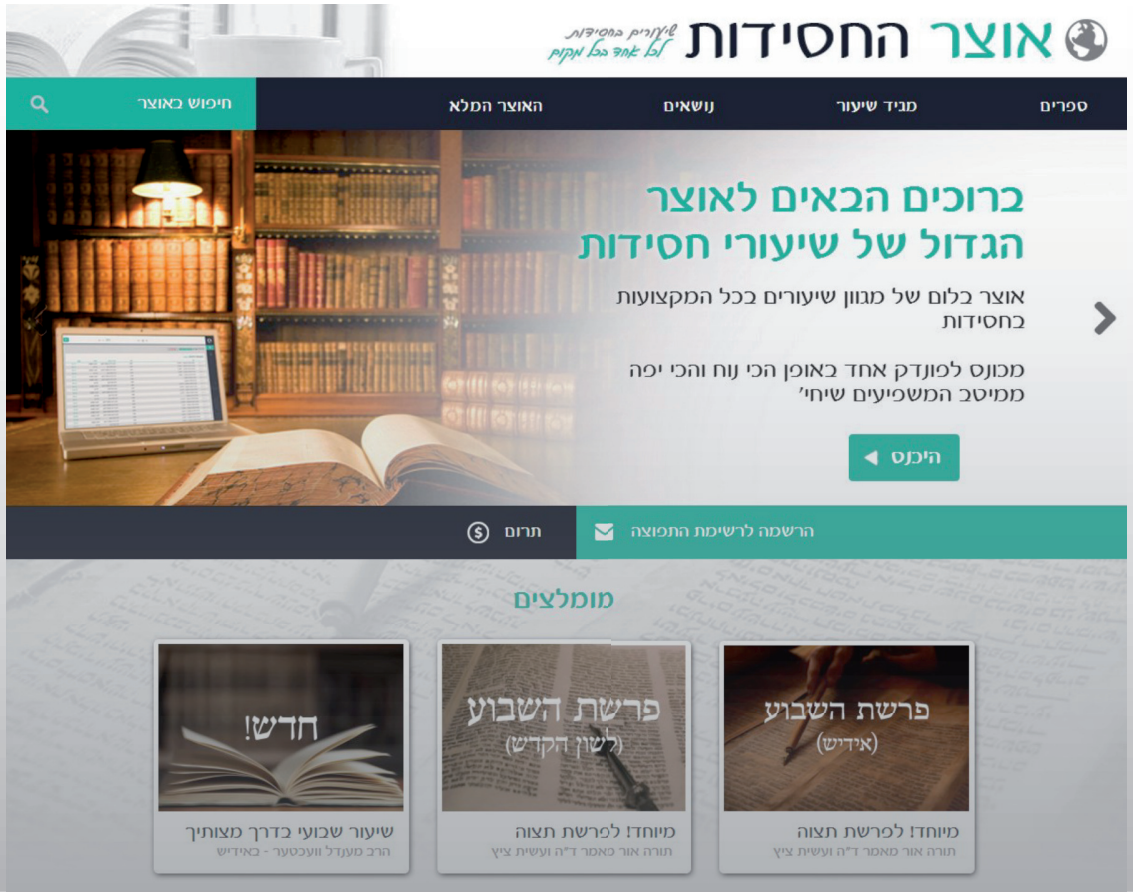
ולכן, על ידי זה - שהוא לומד תורה ומתבונן שהתורה היא 'מוצא פי הוי"ה' ממש – **'יחיה האדם'**[א] - בחי' 'אדם עילאה' שעל הכסא, כנ"ל.

הגהות צמח צדק

א. **ועיין עוד בפירוש "כי על כל מוצא פי' כו' בזהר פרשת יתרו דפ"א ע"ב.** [זהר פרשת] **פקודי** [דף] **רנ"ג א'.** [זהר פרשת] **נשא** [דף] **קכ"ב ב' קכ"ג א'.** [זהר פרשת] **ויחי** דף **ר"נ ע"א.**

80. במדבר יא, ח. וראה ד"ה הנני ממטיר תשל"ז ס"ח.

מכיון שהתורה היא באמת מאוחדת עמו ית׳ (בחי׳ ׳סובב כל עלמין׳ ממש), לכן, כשאדם לומד תורה מתוך הכרה זו, ביכולתו להשפיע חיות להאדם העליון שעל הכסא, כדלעיל בענין ׳ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים׳. משא״כ אם בלימודו האדם מכוון רק לדרגת התורה כפי שהיא בסדר השתלשלות (היינו ׳חכמה דאצי׳, כנ״ל), (עיין אגרת הקדש ד״ה ויעש דוד שם, בעניין דוד הי׳ מחבר התורה למעלה).

ברוך שהחיינו וקימנו לזמן הזה!

בשמחה רבה אנו רוצים להודיע שבעזרת השם נפתח שערי האתר החדש

המכיל אלפי שיעורים בחסידות: תניא, תורה אור, לקוטי תורה, דרך מצותיך, מאמרי חסידות ועוד - הכל בסדר מסודר דבר דבור על אופניו, שעדיין לא נראה כבושם הזה.

כמו כן, אפשר למצוא שיעורים מסודר לפי פרשת השבוע ומועדים ונושאים שונים.

כתובת האתר: otzerhachassidus.com

טעמו וראו כי טוב...

מכון שבזדך באמת

לזכות

השליח הרה"ת ר' **יוסף יצחק** וזוגתו מרת **שטערנא שרה** שיחיו

מינץ

לזכות

הילדים **מנחם מענדל, אייזיק גרשון, צמח, משה, וחי' מושקא** שיחיו

מינץ

שיהיו להם ברכות בכל מכל כל בטוב הנראה והנגלה, ושירוו מהם הוריהם
אידישע חסידישע נחת

נדבת

ר' **יוסף** הלוי וזוגתו מרת **חנה מלכה** שיחיו

גורביץ

לזכות

כל משפחתו

שיהיו להם ברכות בטוב הנראה והנגלה בכל מכל כל, ושירוו מהם
הוריהם אידישע חסידישע נחת

לעילוי נשמת הרה"ת הר' **אליהו ציון** בן הרה"ת ר' **חנניה** ומרת **ברוכה**

ולזכות מרת **סופי'** בת **גרז** שתבדל לחיים טובים וארוכים

ולזכות ר' **חיים שמעון** בן **רחל**, ומרת **חי' לאה** בת **ראשקא** שיחיו

נדבת **אוריאל** בן **סופי'** וזוגתו מרת **חנה טויבע** בת **חי' לאה** ומשפחתם שיחיו

להצלחה רבה בגו"ר

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' **שמואל דוד** וזוגתו שיחיו
ניומאן וכל משפחתם

* * *

לזכות ר' **יעקב** בן **חנה** שיחיו **גרסון** וכל משפחתו

לזכות
הרה"ת ר' **לוי הלוי** בן **שרה**
וזוגתו מרת **שיינא מלכה** בת **רחל**
ובניהם **יהודית, צבי הירש הלוי, חי'**
מושקא בת **שיינא מלכה**

* * *

לזכות
הרה"ת ר' **שלום דובער** וזוגתו מרת **חי'**
מושקא גורביץ וכל משפחתם

* * *

לזכות משפחת **באביטש**
שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם
רווחי

* * *

לזכות משפחת **אהרן**
שיתברכו בכטו"ס בבני חיי מזוני ובכולם
רווחי

* * *

Refuah Sheleima for
Daniel Reuvein ben **Dina**
Donated Anonymously

לזכות
כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו
ולזכות
הרבנית הצדקנית **חי' מושקא**

* * *

לזכות הרה"ת ר' **אברהם דוד**
ומרת **רחל לאה טיברג**

* * *

לע"נ **בתיה** בת **שלמה הלוי** ע"ה

לזכות **לוי** וזוגתו מרת **רבקה**
לאה ובניהם **חי' מושקא, מנחם**
מענדל, ובתיה מינא געלב

* * *

לזכות הרה"ת ר' **שרגא**
פייוועל בראוד

* * *

לזכות הרה"ת ר' **יוסף רסקין**
וכל משפחתו

לזכות התמים **אליה סילפין**

* * *

לזכות הרה"ת ר' **נפתלי**
מיכאלאווסקי וכל משפחתו

* * *

לזכות הרה"ת ר' **אברהם**
אברמסון וכל משפחתו

* * *

לזכות התמים **מיכאל זהבי**

מנדבים חודשיים

לזכות הרה"ת ר' **ישראל מאיר אברמסון** וכל משפחתו

* * *

לע"נ הרה"ת **אברהם ישעי'** בהרה"ת **עובדי'** ע"ה **שטראקס**

* * *

לזכות **בת שבע** שתחי' בת הרה"ת **יוחנן מרזוב** וכל משפחתו

* * *

לזכות **דינה בת שבע** בת **מאירה אסתר**

* * *

לזכות **פערל רייזל** בת **אהובה ברכה**

* * *

לזכות הרה"ת ר' **יהושע בירקאוויץ** וכל משפחתו

* * *

לע"נ **רבקה אלטא** בת **חנה לאה** ע"ה

* * *

לע"נ הילדה היקרה **עדאל שיינא** ע"ה בת הרה"ת **מרדכי אליה** ילחט"א **האנאוער**

* * *

לזכות הרה"ת ר' **אביגדור סימאנדס** וכל משפחתו

* * *

לזכות הרה"ת ר' **חיים משה** וזוגתו **מנוחה רחל** ובניהם **מנחם מענדל ופעסיא**

* * *

לע"נ **ראובן אברהם** בן **אלתר שלמה זלמן**

* * *

לע"נ הרה"ח הרה"ת ר' **שמואל אייזיק הלוי** ע"ה **פאפאק** נדפס על ידי ולזכות משפחתו

* * *

לזכות ולרפו"ש עבור **חי' אלה** שתחי' בת **ריסא** ולזכות **עמנואל** בן **חי' סאשה**

* * *

לזכות ולרפו"ש ליוסף **יצחק** בן **איריס** ודורי בן **אורה**

* * *

לזכות **אשר** בן **רינה** לזיווג משורש נשמתו ולגאולה שלימה של עם ישראל בקרוב ממש

* * *

לזכות ולרפו"ש **לשאול אליהו** שיחי' בן **חנה רבקה** שתחי'

* * *

לזכות מרת **חנה מינא** בת **שושנה אביבה**

* * *

לע"נ הר"ר **כתריאל שלום** בן הר"ר **חיים יצחק** ע"ה

* * *

לזכות הרה"ת ר' **יונתן מיכאל** הכהן בן **ריסא**, וכל משפחתו
לזכות הרה"ת ר' **נחמן דוב** שיחי' בן **מאלע**, וכל משפחתו

* * *

לע"נ **יחזקאל** בן **יוסף חיים** ולע"נ **רבקה** בת **יחזקאל**

* * *

לע"נ ר' **ראובן** בן ר' **יוסף רובינשטיין** ע"ה נדבת חתנו ר' **מיכל קארצאג**

* * *

לזכות **יהודית** ולזכות אחיותיה **חי' מושקא, זעלדא**, ואחיה **שרגא פייוויש, מנחם מענדל** נדבת הורי' **מרדכי אברהם ישעיהו** וזוגתו מרת **אסתר שפרה טלזנר**

* * *

לזכות הרב ומשפיע **שמואל** לו, שימשיך בעבודתו הקודש מאת תלמידו **שאול** גנוגלי

* * *

לזכות
World Trade Copiers
ואברהם הולצברג

* * *

לזכות הת' **מנחם מענדל** בן **שיינא באשא**

* * *

לזכות **אסתר** בת **רחל**

* * *

לזכות הילד חייל בצבאות ה' **אברהם זאב** בן **שיינא באשא**

* * *

לזכות ר' **לוי יצחק** הלוי וזוגתו מרת **חנה קורינסקי** וכל יוצאי חלציהם ולזכות 'חדר **מנחם**' מלבורן אוסטרליה

ניתן להשיג הקונטרסים בחינם מידי שבוע בשבוע

במוקדים בכל שכונות החרדיות ברחבי ניו יארק

לפרטים נא להתקשר בטלפון 718-650-6295

או באימייל **info@otzerhachassidus.com**

כמו"כ אפשר לקבלו באימייל

או להורידם מאתר אוצר החסידות

www.otzerhachassidus.com

נדפס באדיבות

THE PRINTHOUSE

538 Johnson Avenue | Brooklyn, NY 11237

t 718.628.6700 f 718.628.6900 e jobs@tphny.com w tphny.com